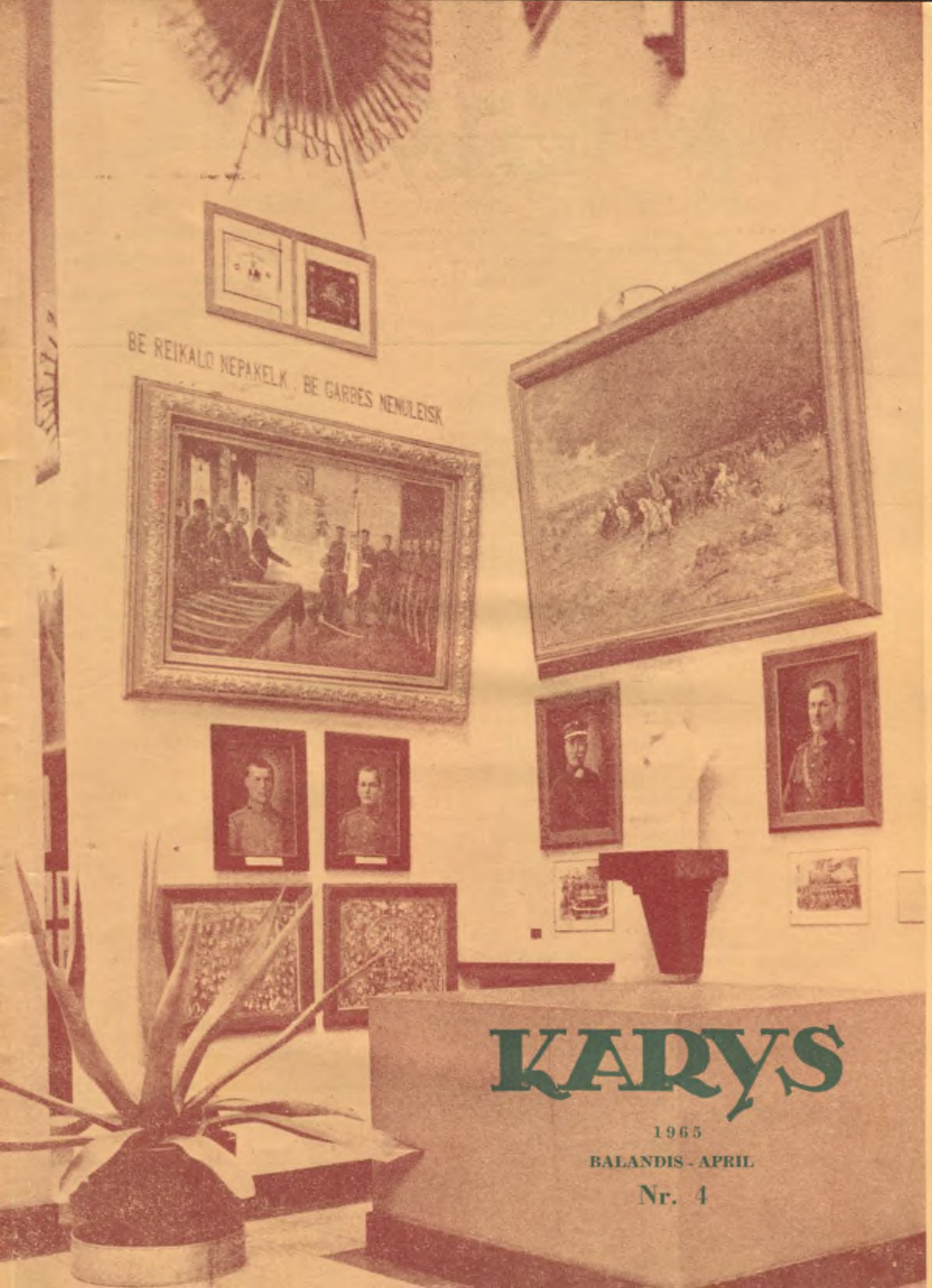

KARYS

1965

BALANDIS - APRIL

Nr. 4

KARYS

1965
Nr. 4 (1411)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas
Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas
Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius
Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

Karo Mokyklos kampelis Karo Muzėjuje Kaune ..... viršelis
A. Budreckis — Lietuvių karinės formacijos Prancūzmetyje 98
Plk. R. Liormonas — Atsiminimai 103
V. Braziulis — Nepriklausomos Lietuvos karių teatras 105
V. — Karo Mokyklos XVI laida 110
P. Žilys — Suomių - Sovietų 1939-1940 m. karas 113
Tremties Trimitas 115
Šaulė Tremtyje 113
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 121
Karinės Žinios 122
Kronika 124

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS; Chicago ..... A. REKLAITIS; Cleveland ..... L. LEKNICKAS; Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS; Philadelphia ..... A. IMPOLĖNAS; Rochester ..... P. SALADŽIUS; Australija ..... V. ŠALIŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"

Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša

Detroit, Mich. — V. Perminas — S. Malinauskas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

A. Klimaitis — 71 Tate St. W. Leederville, Perth, W. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523779 3

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

KARYS

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 4 (1411) BALANDIS - APRIL 1965

VYTAUTAS GRYBINAS

LIETUVAI

Buvo pačiam žydėjime,
Dienų jaunų grožybėje,
Tave išnešt žadėjome
Į ateitį, į didelę!

Nūnai esi kalėjime
Suminta priešo kojomis,
Mažai Tave mylėjome,
Per maža Tau aukojome.

Mažai, mažai sukūrėme,
Kuo atsispirt galėtume
Ugnies ir kraujo jūroje,
Audros lyg lapas mėtomi —

Tvirti, lyg iš granito mes
Laisvai gyvent išėjome,
Bet greit dvasia sunykome,
Sunykome, susmulkėjome . . .

O Lietuva, o Tėviške,
Buvai brangi tik žodžiuose,
Mes meilę Tau nelygstamą
Krauju savu įrodysim!

Dar daug aukų sudėsime
Už praeitį paklydėlę,
Mes tikime į ateitį,
Į ateitį, į didelę!. . .

MIELIEMS SKAITYTOJAMS, BENDRADARBIAMS IR MŪSŲ DARBO RĖMĖJAMS NUOŠIRDŪS VELYKŲ ŠVENČIŲ SVEIKINIMAI.

KARIO štabas

LIETUVIŲ KARINĖS FORMACIJOS PRANCŪZMETYJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

Napoleonui įžygiavus į Vilnių 1812 m. birželio 28 d., iš karto parūpo aparato sudarymas, kuris tiektų didžiajai armijai ir maisto ir rekrūtų, bei apsaugotų jos susisiekimo linijas. Kitaip sakant, Napoleonui reikėjo pertvarkyti kraštą taip, kad jis galėtų konsoliduoti savo užfrontę kovoje su rusais. Tokių sumetimų vedinas, imperatorius Napoleonas 1812 m. liepos 1 d. Vilniuje paskelbė Lietuvos laikinosios vyriausybės sudarymą. Į šią laikiną vyriausybe Napoleonas paskyrė Stanislovą Soltaną, Karolį Prozorą, Juozą Sierakauską, Aleksandrą Sapiehą, Praną Jelski, Aleksandrą Potockį ir Joną Sniadecki. Generaliniu sekretorium buvo paskirtas Juozas Kosakauskas. Faktiškai laikinajai vyriausybei Napoleonas pavedė finansų tvarkymą, kariuomenės maitinimą, krašto mobilizavimą, tautinės gvardijos ir žandarmerijos organizavimą.[1] Tačiau, tas pareigas eidama, laikinoji vyriausybė nebuvo savarankiška. Kad vyriausybė galėtų sėkmingai atlikti savo uždavinius, Lietuva, administraciniu atžvilgiu, buvo perorganizuota prancūzų pavyzdžiu.

Kiekvienoje keturių gubernijų, į kurias Lietuva buvo padalinta (Vilniaus, Gardino, Minsko ir Balstogės), buvo sudarytos, laikinosios vyriausybės priklausančios, trijų asmenų komisijos, vadovaujamos intendantų, tik Vilniaus gubernijoje jos prieky buvo Napoleono pastatytas jo karinei valdžiai priklausąs gubernatorius Žominis (Jomini). Gubernijos buvo padalintos i distriktus, kurioms buvo skiriami paprefekčiai.[2]

Napoleonui, pirmoje eilėje, reikėjo pradėti organizuoti karinius reikalus. Tat, pagal jo įsakymą, Vilniuje buvo sudaryta tautinė gvardija iš dviejų batalionų. Kiekviename batalione nustatyta po 6 kuopas. Tautinė gvardija buvo taip suorganizuota:[3]

Štabas (Etat-major): vadas 1, batalionų vadai 2, adjutantai majorai 2, štabo v-kas (kvartirmeisteris) 1, adjutantai - puskarininkiai 2, vyriausias būgnininkas 1, "*maitres ouvriers*" (inžinieriai) 3, vyriausias chirurgas 1, chirurgo padėjėjas 1, griežikai 8; viso 22.

Kuopa (Compagnie): kapitonas 1, leitenantas 1, jaunesnis leitenantas 1, viršila 1, seržantai 4, korporalas - furjeris 1, puskarininkiai 8, būgnininkai 2, kareiviai 100; viso 119.

Dviejų batalionų sudėtį sudarė 1,428 vyrai ir 22 vyrų štabas — iš viso 1,450 asmenų. Kosielskis, buvęs lietuvos artilerijos pulkininkas, tapo Vilniaus tautinės gvardijos vadu (komendantu). Batalionų vadais paskirti buvęs artilerijos kpt. Francesonas ir buvęs pėst. kpt. Zakževskis.[4] Pagaliau, rugsėjo mėn. 12 d. įsakoma kiekviename mieste sudaryti tautines gvardijas, į kurias turėjo stoti visi, nuo 18 ligi 50 metų amžiaus, miestelėnai savininkai. Tuo būdu buvo įvedama grynai prancūziška rekrūtavimo sistema ir laikinoji vyriausybė tuo atžvilgiu ėjo tokias pat pareigas, kaip Prancūzijos departamentų tarybos ir prefektai.

Dezertyrams gaudyti ir tvarkai palaikyti Napoleonas įsakė sudaryti 6 žandarmerijos batalionus, po 6 kuopas kiekviename. Kiekvienoje gubernijoje buvo sudaryta žandarų komanda pulkininko vadovaujama. Vilniuje ir Minske buvo organizuojama po du eskadronus, Gardine ir Balstogėje po eskadroną. Kiekviename distrikte buvo sudaroma žandarų kuopa. Kuopos sąstatas buvo toks:[5] kapitonas kuopos vadas (komendantas) 1, kapitonas pavaduotojas (antrininkas) 1, pirmasis leitenantas 1, antrieji leitenantai 2, viršila *(marechal des logis chef)* 1, puskarininkiai *(marechaux de logis)* 4, brigadininkai 16, savanoriai žandarai 80, trimitininkas 1; viso 107 žmonės.

Į karininkus, puskarininkius ir savanorius žandarus galėjo stoti savininkai, amatininkai, pirkliai ir distrikto inteligentai (ponai). Anot įsakymo: *"Art. 11 Les officiers, sous-officiers et voluntaires gendarmes seront pris parmi les gentilshommes proprietaires du district."*[6] Mat, Napoleonas norėjo, kad krašto policija būtų nuosaikiose rankose.

Tačiau Lietuvos inteligentams - savininkams nelabai patiko eiti į policininkus. Užtat distrikto kuopos sąstatas buvo sumažintas nuo 107 ligi 50 asmenų. Iki lapkričio mėn. vidurio Vilnijos žandarmerija sutelkė tik 600 karių bei karininkų. Kitose gubernijos vietose žandarų skaičius buvo menkutis.

Norėdamas padidinti Varšuvos kariuomenės sąstatą, liepos 5 d. aktu Napoleonas įsteigė grynai lietuvišką gvardijos pulką. Šis tretysis lengvosios kavalerijos - jietininkų pulkas *(le 3-e regiment de chevau-legers lanciers de notre garde)* buvo suformuotas iš penkių eskadronų, po 2 kuopas kiekviename. Į kiekvieną kuopą įėjo[7]: kapitonas 1, pirmasis leitenantas 1, antrieji leitenantai 2, viršila *(marechal des logis chef)* 1, puskarininkiai *(marechaux des logis)* 6, pašarininkas (furjeris) 1, trimitininkai 3, kalviai *(marechaux)* 2, kareivių 97.

Į gvardijos pulką galėjo stoti tik bajorai ir bajoraičiai, nuo 18 ligi 40 metų amžiaus. Viena išimtis buvo studentų įjungimas. Mat, patriotiški Vilniaus universiteto studentai norėjo sudaryti savo pulką (iš 400 - 500 studentų) ir šiuo reikalu įteikė Napoleonui, per kunigaikštį Aleksandrą Sapiehą, puikų adresą. Napoleonas buvo patenkintas šiuo užsimojimu ir leido studentams įsijungti į gvardijos pulką. Uniforma buvo panaši į lenkų pirmojo gvardijos pulko aprangą(t. y. panaši į prancūzų gvardiečių aprangą), tik sagos buvo padarytos iš geltono metalo, bet ne iš balto metalo. Lietuvis, brigados generolas Konopka, pirmojo lengvosios kavalerijos pulko eskadrono vadas, buvo paskirtas trečiojo pulko pulkininku.[8] Napoleonas paskyrė 200 tūkstančių frankų sudaryti ir apginkluoti pirmus du eskadronus. Pulkas, be to, dar gavo 400 tūkstančių frankų avanso iš Grande Armée iždo.[9]

Šitas lengvųjų raitelių pulkas buvo lietuvių karinė pažiba. Uniformos buvo elegantiškos, o žirgai eiklūs. Deja, ištiko nelaimė šitą lietuvių karinį "briliantą". Rusų gausus junginys ties Slanimu, spalio mėn. 19 d. užpuolė pulką iš pasalų: generolas Konopka, 13 karininkų ir 243 kariai buvo paimti nelaisvėn.

Lenkų gvardijos pulkui, kuriam vadovavo generolas Vincentas Krasinskis, Napoleonas leido imti savanorius iš lietuvių bajorų.

Napoleonas dar projektavo sudaryti atskirą Lietuvos kunigaikštystės kariuomenę, kuri būtų nepriklausoma lenkų kariuomenės vadovybės ir kurios uniforma būtų skirtinga, su savais ženklais. *("L'armée lituanienne était tout a fait autonome sous les ordres directs de l'Empereur, ne dépendait en rien des chefs de l'armée polonaise et avait un uniforme distinct avec les armes de Lituanie.")*. Jis nustatė Lietuvos kariuomenės organizaciją: 4 raitelių ir 5 pėstininkų pulkai. Tų pulkų vadai ir štabai buvo paskirti Napoleono liepos mėn. 13 d. įsakymais.

Šie pėstininkų pulkai buvo sudaryti[10]:

Aštuonioliktasis pėst. pulkas: plk. Aleksandras Chodkevičius; batalionų vadai — St. Trenblickis, Stupeckis ir Rolandas.

Rinktinio lietuvių eskadrono raitelis sargyboje

Devynioliktasis pėst. pulkas: plk. Konstantinas Tyzenhauzas; bat. vadai — Radzivanas, Ryminskis ir Gorskis.

Dvidešimtasis pėst. pulkas: plk. Afamas Bispingas (iš Gardino; bat. vadai — Milbergas, Valickis ir Plončinskas.

Dvidešimtpirmasis pėst. pulkas: plk. Karolis Pžedzieckis; bat. vadai — Gurskis, Andrycheničas ir Lovevskis.

Dvidešimtantrasis pėst. pulkas: plk. St. Čapskis (iš Minsko); bat. vadai — Meškauskas, Lašauskas ir Jezierskis.

Sekanti kavalerijos pulkai buvo sudaryti[11]:

Septynioliktasis kavalerijos pulkas: plk. Mykolas Tiškevičius; eskadronų vadai — Stroskis ir Adomas Soltonas.

Aštuonuoliktasis kaval. pulkas: plk. Vavreckis; eskadronų vadai — Jonas Ploščinskas ir Duskis.

Devynioliktasis kaval. pulkas: plk. Rajeskis; eskadronų vadai — Rastvarauskas ir Podkarskis.

M. Tiškevičius, 17-to lietuvių ulonų pulko vadas, prancūzų Garbės legiono kavalierius.

Dvidešimtasis kaval. pulkas: plk. Obuchovičius (iš Naugarduko); eskadronų vadai — Henrikas Zabiela ir Mikašauskas.

Šis "Lietuvos kariuomenės" organizavimas ir jos įliejimas į prancūzų armiją buvo vienas svarbiausiųjų laikinosios vyriausybės darbų. Jau liepos 25 d. vyriausybė nustatė tokius rekrūtų kontingentus: Vilniaus gubernijai 3,000; Minsko 3,000, Gardino 2,500, Balstogės 1,500, o rugpjūčio 1 d. buvo nustatyti raitininkų kontingentai: Vilniaus gubernijai 1377, Minsko 1,307, Gardino 996 ir Balstogės 370. Be to, 120-tas prancūzų pulkas ir Ilirų pulkas buvo įgalioti priimti po 500 lietuvių rekrūtų į savo eiles.[12]

Pėstininkų rekrūtavimas buvo numatytas tarp rugpjūčio 5 d. ir 30 d., o kavalerijos rekrūtavimas tarp rugpjūčio 5 d. ir rugsėjo 25 d. Tačiau, kilo sunkumų. Besitraukią rusai ir žygiuoją prancūzai nualino ir apiplėšė kraštą. Nebebuvo lėšų sudaryti numatytus pulkus, nes rusai išsivežė didžiules sumas sidabrinių rublių, o Lietuvos dvarininkų turtas buvo pagrįstas žemės plotais ir derliais. Karinės komisijos pirmininkas A. Sapiega, kuriam buvo pavesta suorganizuoti ir finansuoti lietuvių karines formacijas, liepos 16 d. skundėsi laišku Napoleonui, jog kraštas yra tiek išvargęs ir nuskurdęs, kad negalįs pristatyti pareikalautų 10,000 kareivių iki spalio mėnesio.[13] Rezultatas to buvo toks, kad imperatorius Napoleonas tuojau paskyrė 500 tūkstančių frankų sumą paskatinti Lietuvos kunigaikštystės 9 pulkų suformavimą ir apginklavimą.[14]

Valdžia apeliavo į žmonių patriotizmą ir aiškino žmonėms, jog reikės tarnauti tik šešerius metus vietoj 25 metų, kaip kad buvo prie rusų. Bet kraštas žiūrėjo į mobilizaciją abejingai, nes matė, kad naujasis režimas nelikviduos baudžiavos. Be to, prieš karą, rusai buvo paėmę daug vyrų į savo kariuomenę. Paskatinti karinį organizavimą, Napoleonas liepos mėn. 20 d. pavedė Maretui kuo greičiausiai suformuoti lietuvių pulkus. Bassano kunigaikštis Maretas, kuris sėkmingai telkė savanorius Lenkijoje, energingai pradėjo rekrūtavimą, panaudodamas rusų metodus. Netrukus jam pavyko sutraukti 2,000 vyrų į pulkus Žemaitijoje. Napoleonas norėjo paskirti lietuvių pulkus į įgulas Vilniuje, Kaune, Gardine ir Minske; jie buvo, jo manymu, reikalingi garantuoti ramybę krašte ir saugoti pasienio kelius nuo kazokų antpuolių.

Kliūtis, kuri stabdė greitą kariuomenės formavimą, buvo vyresnio rango karininkų stoka. Nors visi karininkai, kuriuos paskyrė Napoleonas vadovauti lietuvių batalionams bei eskadronams, sutiko eiti pareigas, išskyrus plk. Chodkevičių, nė vienas iš jų nebuvo Lietuvoje tuo metu; jie buvo Varšuvos kunigaikštystės ir Vyslos legiono eilėse. Vistiek kliūtis buvo nugalėta, kai kunigaikštis Juozas Poniatovskis ir princas d' Neuchatelis leido lietuviams karininkams pasitraukti iš pareigų lenkų armijoje ir vykti į lietuviškus batalionus bei eskadronus.

Atsirado ir nuoširdžių savanorių. Dainose, kurių kaikurios yra mūsų bajorų parašytos, taip raginama:

"Mieli broliai, vis bajorai, eisim urmu į maskolius", "Broliukai, pasiliaukit, nuo maskolio pasitraukit; "Berneliai, berneliai, kur jūsų valnastis — eikit pas prancūzą tenai anos rasti".

Ir liaudis — baudžiauninkai atėjo tarnauti. Kad mūsų žmonės buvo palankūs Napoleonui, rodo ypatingos liaudies dainos eilučių įvairavimas:

"Ir pavarė Paniparta kariuomenę joti", "Vadin mane Bonifacius už karalių joti, ir pažadėjau už karalių joti", o kitur net *"Prašė mane Bonipartas į vainelę joti".*

Chodkevičius savo iniciatyva sutelkė 2,400 vyrų. Tačiau dar buvo ir apginklavimo problema. Anot Mareto skaičiavimų, vieną lietuvį raitelį apginkluoti kainuotų 486 florinai arba 294 frankai. Ginklavimo reikalams Maretas išgavo iš finansų tvarkytojo Bignono 40,000 frankų avansą, reikalingą Chodkevičiaus 700 vyrų junginį aprūpinti. Bet to nepakako. Maretas rašė Napoleonui, kad penki pėst. pulkai, po 2,005 karius kiekvienas, kainuotų 2,013,645,00 florinų (1,208, 186 frankai), o keturi kavalerijos pulkai, po 940 vyrų kiekvienas, kainuotų 1,825.416 florinų (1,095,250 fr.). Taigi, devyni pulkai kainuotų 2,303,435 fr., gi 8 pulkininkai savo žinioje tetu-ri vos 300,000 fr. sumą.[15]

Nepatenkintas kariuomenės lėtu organizavimu, Napoleonas, rugpjūčio 24 d. įsakymu, paskyrė Lietuvos generalgubernatorių Dirk van Hogendorpą (olandą) laikinosios vyriausybės prezidentu ir jam pavedė Lietuvos kariuomenės organizavimą. Hogendorpas imperatoriui prižadėjo aprūpinti ir apginkluoti devynis pulkus iki lapkričio mėn. vidurio. Remdamasis Mareto sugestijomis, jisai paskyrė du inspektorius - organizatorius pagreitinti dalinių sudarymą. Pėstininkų inspektorium tapo brigados generolas Ksaveras Niesiolovskis, o kavalerijos inspektorium — 18-to pulko vadas Juozas Vavreckis. Vyriausiu inspektorium buvo paskirtas buvęs divizijos generolas prie Kosciuškos kunigaikštis Romualdas Giedraitis. Hogendorpas taip pat sudarė šešių asmenų karinę komisiją — t. y. Lietuvos kariuomenės generalinį štabą — savo nuožiūra.

Reikia pripažinti, kad Hogendorpas skubiai ir sėkmingai vadovavo kariuomenės organizavimui; jis pirko uniformas ir ginklus iš Karaliaučiaus ir Dancigo. Tam tikslui Napoleonas davė Hogendorpui 500,000 frankų avansą.

Savo atsiminimuose jis gerai atsiliepė apie Lietuvos kariuomenę: *"Larmée lituanienne serait au printamps prochain l'un des plux beaux corps parmi les troupes auxiliaries qui suivaient la grand armée."* (Lietuvių kariuomenė būtų buvus, ateinantį pavasarį, vienas iš geriausių pagalbinių korpų, tarnavusių didžiojoje armijoje).

Lietuvos karinės pastangos nesibaigė 9 pulkų sudarymu. Napoleono pritarimu laikinoji vyriausybė nusistatė kurti 6 pėsčių medžiotojų, arba šaserų (*chasseurs à pied*) batalionus. Kiekvienas šaserų batalionas buvo sudaromas iš šešių kuopų, po 139 šaulius, karininkus įskaitant. Batalionų vadais buvo paskirti: Juozas Kosakauskas, Rokickis, Kazimieras Plateris, Kurčevskis, Obuchovičius ir Lochauskas. Batalionai buvo sudaryti iš šaulių - medžiotojų ir dvarų eigulių. Jų uždavinys buvo apginti kraštą nuo kazokų puldinėjimų, suiminėti valkatas bei dezertyrus, ir palaikyti tvarką.

Paskatinti savanorių įstojimą į šaserus, vyriausybė įsakė, kad tie, kurie įstos, gaus ginklus ir aprangą iš dvarininkų. Iš pradžių batalionų tarnyba buvo laikina, tačiau rugsėjo mėn. batalionai buvp prijungti prie reguliarios kariuomenės. Lapkričio mėn. vyriausybė nutarė iš šaserų sudaryti du lengvuosius pėst. pulkus, po 3 batalionus. Tačiau dėl sunkumų tepavyko sudaryti tik vieną nepilną pulką iš dviejų batalionų, su Kosakausku priekyje. Tuos du batalionus išlaikė Radvilų dvarai Minsko gubernijoje. Tretysis, Platerio vadovaujamas, batalionas buvo sudarytas Vilniuje, tačiau jis veikė atskirai iki pat karo pabaigos.

Dar buvo ir kitų lietuvių karinių formacijų. 1812 metais, prancūzams užėmus Maskvą, vyriausybė leido Ignacui Moniuškai savo lėšomis sudaryti raitųjų šaserų pulką *(chasseurs à cheval)* iš savanorių. Jam pavyko sudaryti tik eskadroną. Taip pat ir Rudolfas Tyzenhauzas savo lėšomis sudarė raitos artilerijos bateriją. Pa-

Lietuvos totorių gvardijos raitelis 1812-1814 m.

galiau, rugsėjo 20 d., Napoleonas leido kunigaikščiui Povilui Sapiegai sudaryti pėstininkų pulką Mogilevo gubernijoje.

Dar reiktų paminėti, kad į Napoleono garbės gvardiją (*garde d'honneur*), sudarytą Varšuvoje 1806 m., įėjo dvidešimt lietuvių, didikų sūnų. Gvardijai vadovavo kunigaikštis Gabrielius Oginskis. Šita gvardija palydėjo Napoleoną Maskvon ir jį saugojo pasitraukimo metu. Be to, Antanas Kosakauskas, Karolis Marauskas ir Eustacijus Sanguška, buvę Lietuvos kariuomenės generolai, lydėjo Napoleoną vertėjų pareigose. Grafas Liudvikas Pacas, tarnaudamas prancūzų kariuomenėje, pakilo į brigados generolus ir tarnavo prie imperinio štabo. Būtų visiškai kita tema išvardinti lietuvius karininkus ir kareivius, kurie tarnavo pačioje prancūzų armijoje, ar keliuose lenkų legionuose. Kaikurie lietuviai kariai tarnavo Napoleono vadovybėje dar net nuo 1796 metų!

Paminėtinas ir Lietuvos totorių kavalerijos pulkas. Liepos pradžioje totorių bajorų atstovai kreipėsi į Napoleoną leisti jiems sudaryti kavalerijos pulką. Vilniaus vyriausybė pritarė šitam užsimojimui. Gavęs leidimą, Mustafas Achmatovičius suorganizavo raitelių eskadroną. Totorių apranga ir ginklavimas buvo rytietiški. Jie tapo žvalgais ir buvo prijungti prie lietuvių "brilianto" — prie trečio *chevau-légers* pulko. Hogendorpas juos praminė "mamelukais" — t. y. Egipto didvyriais.

Iš viso, 1912 m. karo žygyje, Napoleono didžiojoje armijoje, bei naujuose lietuvių pulkuose, žandarmerijoje ir tautinėje gvardijoje tarnavo 19,000 lietuvių, iš kurių rikiuotės dalyse buvo 14,000. Šis skaičius buvo mažas, bet reikia atsiminti, jog kraštas buvo nualintas.

Lietuvių karinės jėgos nesuvaidino svarbaus vaidmens 1812 metų žygyje. Jos veikė tik užfrontėje, kur turėjo saugoti kelius ir sandėlius nuo rusų ir kazokų puldinėjimų. Lietuvių kariams dažnai tekdavo susiremti su prasiveržusiais rusais. Nuostolingais priešpuoliais jie pridengdavo didžiosios armijos pasitraukimą. Prastais ginklais ir prasta medžiaga aprūpinti lietuviai atkakliai kovojo prieš rusus. Todėl jie patyrė ir daug nuostolių.

Čapskio 22-sis pėst. pulkas ir Kosakausko šaserai lapkričio vidury gynė Minską nuo Kaidanovo korpo. Taipogi tas pats Čapskio pulkas suvaidino svarbų vaidmenį Čicagovo kariuomenės puolimo metu. Lietuvių kavalerijos 18-tasis ir 19-sis pulkai pridengė Berezinos brastą. Be to, Lietuvos totoriai, šaserai, tautinė gvardija ir žandarmerija prisidėjo ir prie Vilniaus gynimo.

Lietuvių pulkai, išbarstyti po platų barą, dengė prancūzų evakuaciją. Pagaliau, pasitraukė per Nemuną Lietuvos kariuomenės likučiai — apie 6,000 vyrų. O kiti? Jie buvo karo nuostoliai, rusų kerštо aukos.

Nežiūrint katastrofos, lietuviai kariai karžygiškai palaikė Napoleoną. Lietuvių pėstija išsiformavo tik 1912 gruodžio 25 d., Modlino tvirtovei (Lenkijoje) kapituliavus. Kavalerijos likučiai susidėjo su lenkų daliniais ir traukėsi su prancūzų kariuomene net iki Reino upės. Ištikimi iki galo lietuviai kareiviai namo tesugrįžo tik Napoleonui abdikavus, pasinaudodami 1814 m. balandžio 11 d. Paryžiaus taikos ypatinga pastraipa, leidusia visiems lenkų kariams grįžti namo.

---

1. Actes imperiaux, Ordre du jour, 1er Juillet 1812, Wilna.
2. I Vilniaus distriktų paprefekčius Napoleonas paskyrė kunigaikštį Giedraitį—Vilniuje, Juozą Petrykauską—Trakuose, Žabą — Ašmenoje, Morikonį — Ukmergėje, Przedzeckį—Zavilioje, Vavžeckį—Breslaujoje, Zabailą (Zabiello) — Kaune, Brunotą — Upytėje, Micevičių — Raseiniuse, Vitkevičių — Šiauliuose, ir Pilsudskį — Telšiuose. 7 Ordre du Jour, 1er Juillet 1812, Wilna.
3. 1 Ordre du jour, 1er Juillet 1812, Wilna.
4. 9 Ordre du jour, 1er Juillet 1812, Wilna.
5. 1 Ordre du jour, 1er Juillet 1812, Wilna.
6. Ibid.
7. Décret, au quartier g-al imperial de Wilna, le 5 Juillet 1812.
8. Décret au quartier g-al imperial de Wilna, le 5 Juillet 1812.
9. Décret au quartier g-al imperial de Wilna, le 10 Julliet 1812.
10. Ordre du jour en Notre quartier général imperial de Wilna, le 13 Juillet 1812.
11. Ordre du jour, En Notre quartier imperial de Wilna, le 13 Juillet 1812.
12. 24 ordre du jour, Smolensk.
13. Sapieha a Napoleon, Vilna, 16 Juillet 1812.
14. 23 ordre du jour, Smolensk, le 24 août 1812. Napoleon.
15. Maret à Napoleon, Vilna, le 9 août 1812.

Į PAGALBĄ LIETUVIŠKĄJAM JAUNIMUI!

Suprasdamas jaunimo bendravimo ir tarpusavio ryšių palaikymo reikalą, Didžiojo New Yorko Skautams Remti komitetas, talkininkaujamas skautų bičiulių ir visuomenės atstovų, sudarė raj. stovyklavietei pirkti vajaus komitetą. Šis komitetas yra pasiryžęs sutelkti New Yorko sričiai numatytą pinigų sumą. Bus perkamas žemės plotas, gražioje vietoje, prie upės ar ežero, kur Atlanto rajono skautai iškylaus ir ruoš savo stovyklas. Ten galės daryti iškylas ar suvažiavimus ir kitos lietuviškojo jaunimo organizacijos.

Į D. New Yorko stovyklavietei pirkti vajaus komitetą, kuriam pirmininkauti sutiko A. Reventas, o sekretoriauti J. Vytuvienė, įeina: C. Ašenbergas, A. Gerulaitienė, J. Kiaunienė, H. Kulber, V. Labutis, P. Leveckienė, V. Liobis, H. Miklas, dr. J. Petkevičius, E. Rastenienė ir Z. Raulinaitis.

Pinigų rinkliava bus daroma aukų lapais ir laiškais. Aukas siųsti Rajoninio komiteto iždininkui L. Siemaškai, 85-44 148th Street, Jamaica, N. Y. 11435.

Aukos yra priimamos su dideliu dėkingumu, nes jos padės išlaikyti mūsų jaunimą lietuvišką.

ATSIMINIMAI APIE KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJOS ORGANIZAVIMOSI PRADŽIĄ 1918-1919 M.

PLK. R. LIORMONAS

Įstojęs Lietuvos kariuomenėn savanoriu 1918 m. gruodžio 1 d., buvau paskirtas Apsaugos tarybos sekretoriumi (Įsak. Kr. aps. Min. 4 Nr. 1918 m.). Tuo metu Krašto Apsaugos ministeriu buvo prof. A. Voldemaras, štabo viršininku — karin. J. Kubilius.

Tais pačiais metais gruodžio 24 d. buvau paskirtas Krašto Aps. min-jos adjutantu, vėliau, 1919 m. gegužės 6 d., Kr. Aps. min. kanceliarijos viršininku ir tose pareigose išbuvau iki 1920 m. rugp. 8 d. (tada buvau perkeltas Vietinės kariuomenės brigados vado žinion). Per tuos du metus teko, ne tik artimai stebėti Krašto Aps. ministerijos skyrių organizavimosi pradžią, bet ir dalyvauti tame organizavimosi darbe, kadangi ministerio tais reikalais įsakymai ėjo per mano rankas.

Jau senokai man buvo kilusi mintis parašyti apie anuos Vilniaus ir Kauno laikus, bet dabar pulkininkų P. Žiliaus ir K. Ališausko, L.V.S. Ramovė centro valdybos sudarytos, knygai "Laisvės kovų istorijos bruožai" parašyti komisijos narių prašomas, ryžausi tą mano mintį įvykdyti. Rašau tą, ką pats mačiau, išgyvenau ir atsimenu. Gaila tik, kad smulkesnių datų nebeprisimenu, todėl jų ir neminėsiu.

Antras motyvas, kuris pastūmėjo mane tuos atsiminimus surašyti, yra tas, kad iš buvusių Kr. Aps. min-jos štabo Vilniuje karininkų, gyvųjų tarpe likausi, rodos, tik aš vienas.

VILNIUJE — 1918 M. GRUODIS

1918 m. lapkr. 11 d., Tautos Tarybos nutarimu, Vilniuje buvo sudaryta pirmoji nepriklausomos Lietuvos vyriausybė, kurios pirmininku buvo prof. Augustinas Voldemaras. Jis kartu buvo ir pirmuoju Krašto Apsaugos ministeriu.

Tuo metu Vilniuje jau buvo keliolika iš Rusijos grįžusių lietuvių karininkų ir keletas gudų ar rusų tautybės, kurie sudarė užuomazgą Kr. Aps. min-jos štabui ir kariuomenei organizuoti. 1918 m. lapkr. 23 d. Vilniuje buvo išleistas pirmas įsakymas kariuomenei organizuoti, pasirašytas min. prof. A. Voldemaro ir štabo v-ko karin. J. Kubiliaus.

Kadangi ministerija buvo organizavimosi pradžioje, todėl ir jos sudėtis buvo neskaitlinga: Kr. Aps. ministeris — prof. A. Voldemaras, jo adjutantas — karin. A. Juozapavičius, Kr. Aps. viceministeris gudas generolas Kondratavičius, jo adjutanto pareigas ėjo karin. R. Liormonas, štabo viršininkas Jurgis Kubilius, štabo adjutantas karin. V. Šneideraitis, rikiuotės dalies v-kas karin. Vl. Adamkavičius, ūkio d. v-kas karin. S. Nastopka, štabo iždininkas k. v. Vl. Grudzinskas, apsaugos tarybos pirm. k. g. Vl. Nagevičius, literatūros komisijos pirm. karin. J. M. Laurinaitis.

Tuo pačiu metu Vilniuje formavosi Vilniaus miesto komendantūra: komendantas rašyt. Liūdas Gira, komendanto padėjėjas karin. K. Škirpa, komendantūros adjutantas k. v. P. Gužas.

Krašto Apsaugos ministeriui prof. A. Voldemarui, kartu su Tautos Tarybos pirmininku A. Smetona, išvykus tarnybos reikalais Vokietijon, ministerio pareigas ėjo viceministeris gen. K. Kondratavičius, gudų kilmės žmogus, nemokąs lietuvių kalbos (kalbėjo tik rusiškai), neparodęs didelio, geriau sakant, jokio intereso organizuoti kariuomene Vilniuje, bet priešingai, buvo linkęs keltis į Gardiną ir ten organizuoti ginkluotą jėgą.

Toks jo nusistatymas sukėlė pagrįstą nepasitenkinimą Tautos Tarybos ir vyriausybės narių, o ypač lietuvių karininkijos tarpe.

Tokioms aplinkybėms esant, energingo karininko K. Škirpos iniciatyva, Jurgio viešbučio salėje įvyko lietuvių karininkų ir civilinių revoliucinis susirinkimas esamai kritiškai būklei aptarti. Po smarkių patriotinių K. Škirpos, P. Gužo ir kitų, kalbų buvo nutarta kviesti tuo laiku Vilniuje esantį advokatą Mykolą Šleževičių būti vyriausiu vadu — diktatoriumi ir organizuoti naują vyriausybę.

Tautos Tarybos prezidiumas, atsižvelgdamas

į tą didžiai patriotišką nutarimą, paskyrė adv. M. Šleževičių ministeriu pirmininku ir pavedė jam sudaryti naują vyriausybę.

Šioje vyriausybėje nauju Krašto Aps. ministeriu buvo paskirtas karin. Mykolas Velykis. Gen. K. Kondratavičius, netekęs viceministerio vietos, iš Lietuvos išvyko į Gardiną, o iš ten per Lenkiją į Prancūziją, kur dar prieš II Pas. karą mirė. Dieną prieš išvykstans, gen. K. Kondratavičius pareiškė savo nepasitenkinimą bendrai tuo istoriniu lietuvių karininkų susirinkimu ir specialiai manimi, kad ir aš, jo adjutantas, buvęs prieš jį labai nusistatęs. Jis išvyko iš štabo patalpų su nieku neatsisveikinęs.

Naujasis Kr. Aps. ministeris karin. M. Velykis buvo malonaus, ramaus būdo žmogus, labai rūpestingas savo atsakomingose pareigose. Su naujo ministerio atvykimu lietuvių karininkų ūpas žymiai pagerėjo, pradėta daugiau rūpintis savo kariuomenės organizavimu, nors sąlygos tam darbui buvo nepalankios: stoka lėšų ir grėsmė iš besiartinančių į Vilnių iš rytų pusės rusų bolševikų dalinių. Tuo metu Vilniuje, grafo Tiškevičiaus rūmuose, buvo vokiečių korpo štabas — Generalkommando. Jo pagalba mums buvo reikalinga ir kad jos nors šiek tiek gautume ir palaikytume su Generalkommando artimesnį ryšį, Kr. Aps. ministeris toms pareigoms atlikti paskyrė mane (tuo laiku jau buvau min-jos adjutantas).

Ryšių karininkui tekdavo lankytis vokiečių štabe įvairiais reikalais: kareivinių, susisiekimo priemonių, ginklų gavimo ir kitais. Pradžioje vokiečių kariuomenės vadovybė buvo atsargi, nelabai dosni, klausinėdavo, prieš kurį priešą ginklai bus pavartoti, kokios bus Lietuvos sienos ir t.t. Klausinėdavo vokiečių gen. štabo karininkai prie didelio žemėlapio, pakabinto sienoje. Pasikalbėjimų pasekmės buvo mums teigiamos: netrukus gavau orderį šimtui karišku šautuvų, tai buvo pirmieji, oficialiai gauti, ginklai. Tą pačią dieną su karin. Šneideraičiu nuvykome į vokiečių ginklų sandėlį, kur gavome šautuvus ir pasisamdę vežiką, juos parsivežėme į Kr. Aps. min. štabą.

Nežiūrint vokiečių kar. vadovybės mums parodyto palankumo, mūsų padėtis Vilniuje darėsi vis pavojingesnė: rusų bolševikų daliniai vis arčiau slinko Vilniaus link, o vokiečių drausmingoji ir narsioji kariuomenė, revoliucijos paveikta, su savo kareivių tarybomis, gerokai pakriko ir be didesnių pasipriešinimų traukėsi atgal į "Vaterlandą". Lenkai to tik ir laukė: jie iš anksto slapta organizavo savo partizanų dalinius, juos apginklavo ir, kad užbėgtų už akių bolševikams, pirmąją sausio naktį staigiai užėmė Vilnių, nesutikdami jokio vokiečių pasipriešinimo. Išskyrus mūsų Vilniaus komendantūros kuopos, kitų dalinių mieste nebuvo, o ji buvo per silpna, kad išeitų kovon su stipriais priešais.

Dėl taip nelaimingai susidėjusių aplinkybių mūsų vyriausybė buvo priversta keltis Kaunan, laikinon sostinėn, reiškia ir Kr. Aps. min. štabui teko apleisti sostinę Vilnių.

Kiek atsimenu, mūsų kėlimuisi į Kauną jokių kliūčių iš lenkų pusės nebuvo daroma. Geležinkelio stotis buvo dar vis vokiečių kariuomenės rankose. Stoties komendantas paskyrė mūsų štabui antros klasės vagone du skyrius, kurių pilnai užteko tada dar mažam Kr. Aps. min-jos štabui. Sąryšy su ta kelione prisimenu tokį tiems laikams būdingą įvykį: traukiniui sustojus Kaišiadorių geležinkelio stotyje, štabo iždininkas k. v. Vl. Grudzinskas išlipo iš vagono pasidairyti stotyje ir netrukus grįžo su trimis kariškais šautuvais, kuriuos buvo nupirkęs už savo pinigus iš vokiečių kareivių. Džiaugėsi pirkėjas, buvome patenkinti ir mes visi kiti štabo nariai. Džiaugėmės, tačiau, neilgai: Kauno geležinkelio stotyje prie mūsų vagono atėjo du vokiečių žandarai ir nusivedė ginklų pirkėją V. Grudzinską į stoties komendantūrą. Jis buvo atpažintas, kadangi vienintelis buvo su barzdele. Ministeriui Velykiui įsakius, nuvykau į komendantūrą Grudzinską "vaduoti": paaiškinau, kad esame Lietuvos Kr. Aps. min-jos štabo karininkai, atvykome Kaunan organizuoti lietuvių kariuomenę, pirkėjas nekaltas, jei vokiečių kareiviai šautuvus pardavė, prašiau Grudzinską paleisti. To užteko: jį paleido, bet ginklus pasiliko sau.

(Bus daugiau)

Lituanistikos Institutas pasisako už naujų Lietuvos žemėlapių išleidimą

Lituanistikos Instituto atstovai, išstudijavę Algirdo Gustaičio ruošiamo naujo Lietuvos žemėlapio 1:400,000 juodraščio fotostatinę nuotrauką, iš esmės pasisakė teigiamai, neprieštaraudami dėl sienų, vaizdinės žemėlapio paskirties ir kt.

Lituanistikos Instituto atstovų pastabos, pasiūlymai žemėlapio esmės nekeičia. Jie pageidauja tikslesnės vietovių lokalizacijos, žemėlapio galutinam paruošimui patyrusio topografo priežiūros. Iki šiol tuose Lietuvos žemėlapiuose topografinius darbus atlikinėjo J. Andrius.

Lit. Instituto atstovai sveikina A. Gustaičio pastangas, siūlo tuos žemėlapius, dar patikrinus, kai ką išlyginus, išleisti. I.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS KARIŲ TEATRAS

Apybraiža iš atsiminimų

VLADAS BRAZIULIS

(*Tęsinys*)

TAUTOSAKA SCENAI AR ESTRADAI?

Itin maloni ir sveikintina betkurios tautos teatruose sritis yra tautosaka. Lietuviškame teatre bendrai tautosakos kurį laiką nebūta. Nei dramoje, nei operoje, nei balete. Tad K. t. imasi taikinti scenai Lietuviškas vestuves. K. Strazdas parašė veikalą, kurį teko gerokai pakeisti, nuglūdinti ir išlyginti turinio, apeigų, chorų ir šokių santykius. Apeigos — vilniečių. Joms autorius aukojo visus savo gabumus ir rankiojo jas su didele meile. J. Dambrauskas papildė muziką, orkestravo ir dirigavo. Scenoje, be mūsų, dalyvavo ir Gabijos choras. Spauda ta proga sukėlė tikrą sąjūdį. Pasirodė daug ilgų straipsnių apie patį veikalą ir jame parodytas apeigas, dainas bei muziką, apie tautosakos taikinimą scenai ir t.t. Rašė Vaižgantas, L. Gira ir kiti.

Šito akstino paveiktas kompozitorius ir operos dirigentas J. Tallat-Kelpša pradeda rašyti Lietuviškų vestuvių operą naujuoju Vl. Braziulevičiaus libretu, tiktai, deja, šiandien nežinome, ar yra užbaigęs. Labai abejojame.

Taip pat vokiečių okupacijos metu planavome grynai lietuvišką operetę, kur tasai muzikas, be abejonės, tokiam pobūdžiui labiau tiktų už daugelį kitų muzikų ir kuris jau užsidegęs siūlė įdomių momentų, pereigų, tipų, bet ... net iki šios dienos, iš viso niekas nerašo.

Žinome, kad Valstybės teatre vėliau, iki pat karo, buvo kuriama ir statoma tautosakos perpinti nauji veikalai, gal ir be mūsų akstinų, bet šitokių veikalų vis dar trūksta.

Ką bekalbėti, jeigu net kunigo A. Juškos Svodbinė Rėda iki šiam laikui dar, toli gražu, nepanaudota. Žinomas dalykas, jeigu svetimtaučiams rodyti tokie kūriniai visados verta, tai mums patiems tikrai naudinga ir brangu. Tiktai vis dar iki šiam laikui klaidžiojama ir nesurandama tinkamų atsakų į pagrindinius klausimus, kas svarbiau: būtinas veikalo siužetas, pakankama intriga ar dainos, šokiai ir apeigos? Ar gali tautosakos elementai nustelbti turinį? Ar leistina statyti tautosakos pynę su "skystoku" turiniu? Ar verta tokias pynes statyti koncertiškai, be draminių elementų?

Manytume, kad būtų teisingiausia, įpinant tautosakos gražmenas į scenos bei ekrano veikalą, visdėlto pagrinde turėti vyraujantį draminį turinį su privalomais dramaturgijos dėsniais.

Miko Petrausko Lietuviškos vestuvės sudarytos kitokiais pagrindais. Įdomūs ir liaudiškai žybčioją G. Veličkos veikalai, turi pasisekimo išeivijoje, rodo nemaža draminių siūlių, nors vienam kitam veikalui dramizmo principų lyg ir trūksta.

Tad tebūnie mums leista iliustracijai pacituoti kaiką iš šią apybraižą rašančiojo recenzijos, pasirodžiusios 1960 m. V.13 d. Dirvos 56 nr.

CHICAGOS DAINAVA IR "VESTUVĖS"

Įsivaizduokime sceninį ar grynai koncertinį kūrinį lietuviškoms vestuvėms atgaivinti visoje jų įvairovėje. Tai būtų neapsakomo grožio šventė. Galėtume didžiuotis neišmatuojamais mūsų turtais vaidybos, plastikos, šokio ir muzikos srityse. Ir jeigu pasiryžtume kruopščiai ir atsargiai atvaizduoti bent etnografines paskirų Lietuvos vietovių vestuvių skirtybes, tai kiek tokių pasigrožėjimo iškilmių susidarytu? Pagaliau, kiek dar tų skirtybių galima susekti tokių vietovių įvairių amžių glūdumoje? Net nedrąsu klausti.

Tad ar verta, ar prasminga prie tokių papročių bei apeigų dar prijungti bet kurio pobūdžio dramos veikalą? Tokios, štai mintys kyla žiūrovuose, šiltai priimant dainaviečių "Vestuves" Clevelande gegužės 7 d.

Nepriklausomoje tėvynėje kai kurie autoritetai bei žinovai jau buvo priėję mokslinių nagrinėjimų išvadas, kad lietuviškoms vestuvėms negali būti naudingi jokie intriguojantieji ar gyvinantieji nuotaiką priedai ar priedeliai, kurie nėra betarpiškai semiami iš tautosakos".

Korektūros klaidų sužalotieji žodžiai atitaisyti.

KAUNO RADIOFONAS

Atskira, taip pat pionieriškų mūsų polėkių šaka — Kauno radiofonas, su kuriuo pradėjome visokius bandymus nuo pat pirmųjų jo vei-

kimo dienų, nuo 1926 metų, vadinasi, buvome nusipelnę tikrojo pirmūno garbę.

Čia duota daug ir duota net ir tada, kai radiofonas dar nemokėjo honorarų. Šios ilgos metų eilės pradžioje bandėme visokias techniškas priemones įvairialytiems garsams vaizduoti bei išsiuntimui tobulinti, o vėliau džiaugėmės jau ne tik savo, bet ir kitų artistų ar ansamblių, menu gerai visais atžvilgiais susitvarkiusiame radiofone.

Reikalavimams augant ir įvairėjant, mums teko figūruoti įvairiose srityse: esame davę vaidinimų, koncertų, paskirų solistų, deklamatorių, skaitytojų, naujų kūrinių skaitytojų, šiaip kalbėtojų, paskaitininkų, improvizuotojų, anekdotų pasakotojų ir specialių, ad hoc, rašomų kūrinėlių.

Leidome į radiofoną kelioliką jau mūsų vaidintų scenoje, arba vaidinamųjų veikalų, pridėjome Vydūno Lietuvos pasakėlę, Vėtrą ir kitus, keletą naujų Vienuolio monologų bei specialiai radiofonui parašytų dialogų ir trumpų vaizdelių, pvz. Ugninis rutulys, ar apsakymėlių, K. Binkio Tamošių Bekepurį, mažų verstų pramoginių dalykėlių, pvz., Irgi galva, A. Averčenkos, A. Iešmanto išverstą, Daug triukšmo dėl nieko, Egzaminai į operos - dramos studiją (čia bene bus šis tas iš to paties A. Averčenkos kūrybos), įspūdingą J. Rainio (B. Melngailio verstą) pasaką — Aukso žirgą.

Neapsimoka nė bandyti skaičiuoti mūsų vokalistų koncertinių programų turinio. Dažniau už kitus rodėsi vyrų kvartetas ir solistai. Choras koncertuose nedalyvavo, nes vos spėdavo ruoštis vaidinimams, ypatingai, kada pradėjome statyti naujai išverstas operetes.

Kiek scenoje mums buvo sunkoka dėl lėšų stokos statyti didesnes, plačiai žinomas operetes, tiek radiofono tikslais esame pastatę, su savo choru ir radiofono orkestru, visą eilę stambių operečių, k. a.: Geiša, Doringoji Zuzana, Linksmoji našlė, Grovas fon Liuksemburg. Jos visos, išskyrus Geišą, yra Vl. Braziulevičiaus verstos. Be to, radiofone kartojome visas jau scenoje mūsų vaidintas operetes. Kol radiofonas neturėjo orkestro, operetėms dirigavo Vl. Braziulevičius. Radiofono orkestrui jau belydint operetes, dirigavo Vl. Motiekaitis.

Valstybės teatrui įsteigus savo pastogėje nuolatinę operetę, ten ėjo Linksmoji našlė, Grovas fon Liuksemburg ir Šikšnosparnis to pat vertėjo tekstais.

Patogumų pradžioje turėjome permaža. Ypatingai suvaržyti jautėmės pradžioje, pačioje Radijo stotyje — Vytauto kalne. Radiofonui persikėlus į Laisvės alėjos 11 Nr., jau buvo kiek erdviau ir lengviau. Ir galų gale Daukanto g. 12 Nr. turėta jau žymiai daugiau specialių patogumų.

J. Rainio Aukso žirgo chorinių įtarpų muziką parašė, mūsų prašomas, J. Tallat-Kelpša. Reta, originali naujovė puikiai pritapo prie teksto: bekalbant atsargiai valdomu tonu, visiškai nežymiai žengiama į vientisai susiliejančią choro melodiją, pagrįstą pasakiškais intervalais ir vos apčiuopiama frazuote. Klausytojas nejučiomis pasineria į liūliuojančias nirvanos dausas.

Nors tarpais nemaža laiko ir pastangų teko skirti, norint pasiekti galimo tobulumo su solistais ir kalbėtojais, didesnio dėmesio kreipiant į naujai leidžiamus į mikrofoną kūrinius, o ypač su gausesniais ansambliais, visdėlto toksai tobulumas lengviau pasiekiamas prieš mikrofoną, negu scenoje. Ten sąlygų mažiau ir pačios sąlygos lengvesnės. Tad, retkarčiais, netikėtas ir būtinas skubotumas mūsų nebaidė.

MENAS GAMTOJE

Bekeliaudami pafrontėje 1921 metais kartais vaidindavome miškuose, ar šiaip bent mažiausio vaidinimui tinkamumo vietose. Scenos su primityviais, bet pakenčiamais įrengimais, pavyzdžiui šalia Žiežmarių, "išaugdavo" tiesiog per 24 valandas. Visai kariškai.

Bet praktika parodė, kad kaikuriais atvejais labiau pravartūs tam tikri montažų pavidalai, arba naujoviškos, ne viduramžinės, misterijos. Juo labiau atitinkamoje gamtos pozicijoje.

Valstybės teatras vokiečių okupacijos metu pradėjo nuo 1941 m. Kaune rodyti montažus, kadangi jau buvo varžomos teisės statyti patriotinius veikalus, kuriuo nors požiūriu nepriimtinus okupantui. Šie montažai gimė kažkaip spontaniai, lyg tai būtų slaptas lietuvio širdies troškulio raminimas, bejėgis smaugiamos tėvynės skausmų apverkimas, banguojąs giliausio sielvarto išsiliejimas. Žiūrovai virpėjo, kentėjo, ašarojo . . . Kiekvienas deklamatoriaus ar choro žodis buvo branginamas labiau už auksą, už perlus. . .

Vienok tuose montažuose buvo perdaug koncertiškumo: saloninės sienos, apšvietimas, drabužiai, visą laiką scenoje tas pats deklamuotojas (vienodas ir, dar blogiau, monotnus, daugiau skaitytojas, negu deklamuotojas) ir choras ar solistai, perilgos ir ne vietoje pauzės ir dar viena, kita, teoriškai neleistina, smulkmena, tuo tarpu, kai publikos širdys krauju tvinsta. . .

Mūsų montažai, kelioliką metų anksčiau, buvo sudaromi kitaip. Dar buvo ramūs taikos metai. Pvz., per oficialų ir iškilmingą Vasario 16 D. minėjimą Klaipėdoje. Atitinkamos, dekoracijos, šviesos, drabužiai, grimas, paslėptas choras (montažas nėra koncertas, tad choras būdamas

Karių Dramos Mėgėjų Kuopelė 1924 m. Kaune. Sėdi, iš k.: St. Kindulaitė, Ant. Gedmontas, Iljinskaitė-Mintaučkienė, reižsorius mjr. V. Braziulevičius, V. Gedeikienė, mjr. J. Lanskoronskis. Stovi: Pratkus, Em. Grikevičaitė, B. Bobelis, Andriušytė, J. Kurpis, Mintaučkis, Tumėnienė, Šepetys, J. Briedis. Guli: U. Džiugelis, Ant. Zauka. (Nuotrauka gauta iš V. Žukausko teatrinio archyvo).

scenoje turėtų deramai atrodyti ir vaidinti). Dekoracijoms pakeisti laikas skaičiuojamas ne minutėmis, bet sekundėmis. Negalima leisti žiūrovų jausmams nurimti ar atvėsti. Kas kita dramos veikalų metu. Tenai ilgesni antraktai gali būti pateisinami, kaip pertraukos tarp atskirų turiniu ar net temomis veiksmų.

Vėliau, karo metu ir po karo, Vokietijos stovyklose ir JAV-se jau tiktai K. t. likučių ar atžalų patyrimas įrodė, kad kiekvienas montažas, iš vienos pusės, reikalauja mažiau išlaidų, negu vaidinimas, o iš kitos pusės, didžiausių įspūdžių žiūrovuose pasiekia tiktai šitokiomis sąlygomis:

1) pranešėjas, jeigu yra būtinas tekstams sumegzti ar ką paaiškinti, bei bendros tendencijos gairėms nusmaigstyti, gali ir dar dažniau privalo būti sceniškai izoliuotas;

2) choras ar betkoks muzikinis lydėjimas gali būti scenoje tiktai be dirigento ir tiktai tada, kai susijungia su turiniu savo išvaizda ir ne daline, bet ištisa vaidyba; vienintėlė išimtis — apoteozė;

3) bendrai turinio ir nuotaikų linijai, privalomas vientisumas; tačiau labai klysta tie režisoriai ar vadovai, kurie skaityme, dialoguose, deklamavime ar vaidyboje labiau bijo patetikos, negu monotonijos; šitokia yda smukdo, marina visą turinį; santūrumas neįgalina nusileisti iki monotonijos;

4) kiekvienam monologui, eilėraščiui, dainai, šokiui, gyvam paveikslui, pantomimai ar betkokiam ansambliui būtina: dekoracijos, šviesos, butaforija ir rekvizitas; visa tai keistina be pertraukų, su pauzėmis 10-15 sekundžių absoliučioje tamsoje arba anapus uždangos;

5) kalbėtojams, dainininkams ar šokėjams nerekomenduotinas naudojimas vietų parteryje ar balkonuose, kaip iš viso labai retai tevartojamas teatruose efektas; išimtinais atvejais reikia didžiausiu atsargumu apsvarstyti tai, kad užuot pasiekę stipresnių efektų, nenusiviltume pigiais balastais ir

6) automatizuotos muzikos arba dirbtinių garsų girgždėjimas, bei klaidos, vengtini visomis įmanomomis priemonėmis.

Tikrai įdomu pabrėžti, kad kaikurie panašūs montažai ir misterijų fragmentai trejetą ar ketvertą kartų buvo statomi Žemaitkiemyje,

brigados generolo gydytojo V. Nagiaus-Nagevičiaus ūkyje, Babtų apylinkėje, prie pat Nevėžio. Nepaprastai patogi, tartum misteriška vietovė— lyg tam tyčia pritaikyta dauba su gamtine akustika.

Žiūrovai tilpdavo slėnyje, nors nė kėdžių, nė suolų niekados neužtekdavo, o scena — lygiai nuokalni atšlaitė su medžiais ir krūmais... betrūktų tiktai aukuro. Tad ir dekoruoti buvo lengva ir pigu. Apšvietimas patenkinamas, juo labiau, kad ne tik per Jonines, bet ir kitomis progomis naudodavome laužus ir visokias iliuminacijas. Tam tikrus momentus stiprindavome gausiomis automobilių šviesomis, atstojančiomis prožektorių spinduliavimą reikalingomis kryptimis.

Statyta trumpos vaidinimų iškarpos, kaikas koncertiškai ir kaikas montažiškai. Misterinės pynės gaubdavo visą publiką slaptimis ir masindavo kilniais siekiais. Be Maironio ir Vydūno kūrinių dalių, dar atlikta ištraukos iš Paparčio žiedo, Vaduotojo ir Beauštančios aušrelės.

Kartais prisidėdavo Lietuvos Šaulių sąjungos choras su dirigentu N. Martinoniu.

Scenoje dalyvaudavo 15-30 asmenų, su choru — iki 90 asmenų, publikos gi prisirinkdavo tikrai iki 2.000 asmenų.

Gen. Nagevičius, išradingas iškilmių turnyje ir formose, tiek kitur, tiek ir čia, rodydavo didelio jautrumo ir gražiai sugestijuodavo iš anksto temas bei pagrindines mintis. Sutartinis skraidymas fantazijos plotuose apsivainikuodavo įspūdingais vaizdais.

Publika būdavo dviejų rūšių. Pirma — vyriausybės atstovai su ministru pirmininku priešakyje, žymi dalis reziduojančių Kaune diplomatų korpo ir rinktiniai svečiai — lietuviai ir užsieniečiai. Antra — kariai, šauliai ir didžiulė vietos gyventojų minia. Kaip tik toje srityje buvo nemaža lenkuojančių ir net sulenkintų lietuvių. Tuo būdu tokie sambūviai švelniai ir nejučiomis atlietuvindavo nesusipratėlius.

Vaizdui paryškinti leiskime sau pacituoti, ką sako generolo našlė Veronika Nagevičienė savo straipsnyje Vladas Nagius Nagevičius, Trumpa gyvenimo apžvalga, tilpusi Generolo gydytojo Vlado Nagiaus Nagevičiaus gyvenimo ir darbų ap žvalgoje, išleistoje 1962 m. JAV-se, 51-52 psl.:

"Po kelerių metų mūsų kaimynai ir apylinkių gyventojai pamaži apsiprato su mūsų būdu, pramoko lietuviškai ir atvykę kokiu reikalu jau nebesigriebdavo lenkų kalbos. O tautinis atgimimas daug stipresne srove ėjo kitu keliu — bendravimu su apylinkių jaunimu. Kiekvieną vasarą Žemaitkiemyje būdavo ruošiamos gegužinės su muzika, šokiais, dainomis, kartais su paskaitomis ūkininkams, su filmomis. Labiausiai būdavo mėgiama Joninių šventė, kuri būdavo vykdoma su visais senoviškais papročiais. Prasidėdavo vėliavos nuleidimo ceremonijomis; po to — eisena į laukus, ir ten, po šimtamečiu ąžuolu, būdavo lietuviškas vaidinimas, šaulių choro dainos. O sutemus — kita eisena, į gilų Nevėžį. Čia vykdavo visokie būrimai, vainikų su degančiomis žvakutėmis plukdymas ir t.t. Mėnuliui patekėjus, visi grįždavo į Žemaitkiemio sodybą, kur šauliai užkurdavo didžiulį, augštą laužą. Laužui liepsnojant ir karo invalidų orkestrui grojant, prasidėdavo šokiai, dainos, žaidimai — nuotaikingas jaunimo pasilinksminimas".

Kažkodėl nepaminėta nei vaidintojai, nei solistai, nei chorai, nei N. Martinonis.

Žinoma, po vaidinimo kviestieji svečiai turėdavo iškilmingą oficialų pokylį dvaro rūmuose.

Tatai buvo bendrai viliojanti vieta vasarinėms iškiloms, nes nuo Kauno lengvuoju auto pasiekiama per 1 v. 30 m., arba garlaiviu — per trejetą valandų. Pasitaikydavo svečių ir arkliais bekeliaujančių.

Organizacijų kviečiami esame davę keletą spektaklių Kauno Miesto sode — Vasaros teatre, apie 20 spektaklių per porą vasarų, irgi Kaune — Vytauto parko sceniškai priderintoje estradoje ir kariuomenės įguloms Alytaus, Kaišiadorių, Ukmergės, bei dar vienos kitos įgulos, atvirose scenose.

Neeiliniai, išskirtini vaidinimai vyravo: Kauno miesto sode — Lietuvių - žydų bendravimo draugijos, prof. M. Biržiškos vadovaujamos, iškilmėse ir Vytauto parke — dažnais Dainos draugijos kvietimais, aktyviai besireiškiand administracijoje inž. Z. Bačeliui ir plk. V. Augustauskui.

Oficialių iškilmių, gegužinių ir kitokiomis progomis koncertuose dalyvavome užpildydami programas ištisai arba dalimis tiek Kaune bei priemiesčiuose. tiek Raudondvaryje, Vilkijoje, Veliuonoje, Jurbarke, Šakiuose, Palangoje ir kitur. Iš viso tokių nešabloniškų pasirodymų koncertine forma turėjome apytikriai 40.

Atskirai primintinos puošnios, iškilmingos, susijusios su vaidyba eitynės po Kauno miestą per ypatingas šventes, pvz. 500 metų nuo Vytauto Didžiojo mirtosios dienos sukaktį beminint. Čia teko vaizduoti senovės Lietuvos valdovus, karžygius ar šiaip simbolinius paveikslus specialiai dekoruotais autais važinėjant, kitiems raitiems jojant, arba pėsčia žygiuojant. Be to, pėsčiųjų procesijai išlydint Vytauto Didžiojo paveikslą iškilmingai kelionei po visą Lietuvą — iš A. Panemunės per miestą į Raudondvarį — balsingam K. Teatro atstovui teko keletą kartų skaityti P. Vaičiūno sukurtą Vytauto Didžiojo maldą, numatytose ceremonijų vietose procesijai sustojant. Spaudos manymu, vienose eitynėse žiūrovų po visą miestą galėjo būti bene 25,000.

Tad kitą kartą gal ir nenoromis kyla aliuzijos į karių rikiuotėse naudojamas dainas ar orkestrų maršus. Šiandien galime didžiuotis mūsų dainomis, jų turiniu, melodijomis — jos imponuodavo svetimtaučius. Tad gal ir teisingai kaikas iš mūsų karių, dainingos tautos vaikų, piktindavosi hitlerinės vokiečių okupacijos metu, jų karių rikiuočių dainomis, net žiauriai tardami, kad atrodo, "lyg šunes loja" ir be jokio įvairumo. Juo labiau pasigailėjimo vertos raudonosios rusų komunistų armijos dainos, blevyzgomis išmargintos, arba partinių varžtų smaugiamos.

VYTAUTINIŲ IŠKILMIŲ MISTERIJA

Atskirai vertintinas didžiausias, ne tik Karių teatre, bet, rodos, ir visoje Lietuvoje per visą nepriklausomybės laikotarpį teatrinis įvykis — sceninis pastatymas — Putino misterija —Motina vaidilutė. Vaidinta 1930 V. D. metų rugpjūčio 15 d. Palangoje, prie Birutės kalno šlaitų, vytautinių iškilmių eilėje, vyriausybės nustatytoje centrinių iškilmių programoje, Vytauto Didžiojo komiteto sąmata ir daugeriopa Valstybės teatro pagalba.

Dalyvavo, be mūsųjų, kaikas iš Valstybės teatro aktorių bei technikos personalo, įvairūs kiti talkininkai, kariuomenės ir policijos daliniai ir keturi chorai, kurių du iš Kauno, diriguojami J. Dambrausko ir M. Liuberskio, vienas iš Panevėžio, dir. Vl. Paulausko ir vienas iš Telšių, dir. J. Gaubo. Vyriausias dirigentas jungtiniam chorui buvo J. Dambrauskas. Dekoracijos — dailininko K. Šimonio. Scenoje, su kariuomene ir statistais, buvo apie 900 asmenų, o žiūrovų iš Lietuvos ir užsienių (papigintais geležinkelių bilietais) vien tik su bilietais — per 6,000 asmenų. Ir dar už tvorelių didelė minia aplinkui.

Įdomu, kad užsienio spaudoje daugiau buvo rašoma apie šį gigantišką spektaklį, negu lietuvių spaudoje.

Be stambių minios grupių scenoje, jungtinio choro, fantastiškų šokių, dar ir paskiri chorai su statistais žygiavo avanscenoje.

Sunku ir pavojinga buvo vaidinti su arkliais, sujaudintais perdaug ryškių spalvotų šviesų, muzikos ir nepaprastos minios. Vis dėlto Kęstutis, (A. Laucius), paėmęs į rankas Birutę (V. Gaučiūtę), laimingai ir efektyviai vienu arkliu dviese išjojo.

Kaikurių žiūrovų nuomone, kulminacinis misterijos taškas bus buvęs šūkis — Mes valdysim pasaulį! (Scenos viršūnėje A. Kupstas). Tikrai tai buvo nepaprasto kilnumo metai. Tauta, atstačiusi savo laisvoje dabartyje didingą praeitį, džiūgavo ir tikėjo savo šviesia ateitimi.

Vaidinimui pasibaigus, pasipylė raketos ir fejerverkai, ir beveik visi žiūrovai iškilmingai su Karo orkestru ir degalais nužygiavo į jūros tiltą ties Palanga ir ten išklausė baigiamąjį vyriausybės atstovo žodį.

FILMŲ PRADININKAI

Pagaliau dar viena mūsų iniciatyvos sritis — pirmas Lietuvoje filmas. Truputį vėliau, 1931 m., pasirodė Onytė ir Jonelis — komedija, S. Linarto pastangomis bei rūpesčiais, 1933 m. Lietuva — pagrindinis, turistams, P. Babicko suorganizuotas ir gal dar vienas kitas. Tai privatūs, kad ir ne kroninio tipo, maži filmai, kuklūs bandymai.

Mūsų filmo planavimai, projektavimai ir pradiniai seansai buvo pradėti 1927 m., gi išleista viešumon 1930 V. D. metais. Autorius ir režisorius —Vl. Braziulevičius, asistentas —P. Žaltauskas, operatorius — Dunajevas. Pavadinimas — Mūsų kareivis. Statyta Krašto Apsaugos ministerijos lėšomis. Kariuomenės pagalba begalinė ir neapmokama. Jeigu būtų statoma kitokiais būdais ir kitokiomis sąlygomis, lėšų būtų reikalinga šimteriopai daugiau.

Tikslas buvo pavaizduoti visa, kas įmanoma, iš kario tarnybos visose ginklo rūšyse, apjungiant tautai meniniu turiniu ir forma, artėjant prie epo, bet su šeima, džiaugsmais ir skausmais, vestuvėmis su natūraliomis, ne sceninėmis, apeigomis, ištisa eile kitokių apeigų ir šokių, nenukrypstant nuo intrigos užbrėžtų linijų. Siužeto fone parodyta civilinio gyvenimo momentai mieste ir kaime. Būdingų lietuviškų trobesių, prieangių, klėčių, tvorų, tinkamų filmui lauko darbų ir kitų ypatybių bejieškant, daug kelionių buvo atlikta. Ekrane taip pat perteikta miestų ir kaimų vaizdai, gamta, kario tarnyba, naujokų apmokymas, rikiuotė, šaudyba, žygiai, manevrai, paradai, šaulių bei skautų santykiai su kariuomene, šnipų veikla ir kitkas.

Filmuota buvo įvairiose Lietuvos vietose, įvairiose įgulose, Kaune ir priemiesčiuose, Petrošiūnuose, Pajiesyje, Vidiškiuose, Panemunėje, Pažaislyje, Jonavoje, Kėdainiuose, Palangoje, Klaipėdoje. Pozicijos panaudota: kareivinėse, aikštėse, gatvėse, tvirtovės fortuose, vieškeliuose, plentuose, laukuose, soduose, daržuose, miškuose, Nemune (mažais laiveliais), jūroje (Prezidento Smetonos laivu), lėktuvuose su parinktais filmui uždaviniais (gerokai nutolstant nuo Kauno), geležinkeliuose, leidžiant tam tikriems uždaviniams vieną specialiai parengtą traukinį iš Jonavos į Kauną. Be to, dar ledo sprogdinimai Nemune, Gaižiūnų poligono veiksmai, Karo muzėjus su apeigomis, karių kapinės Kaune ir kitos stambmenos ir smulkmenos.

(Bus daugiau)

Karo mokyklos pagrindinial—šefo—vartai.

KARO MOKYKLOS XVI LAIDA

V.

1934 metų rugsėjo 15 dieną, Pirmojo Lietuvos **Prezidento** Antano Smetonos Karo mokykla **A. Panemunėje**, išleido šešioliktą kadro karininkų laidą. Tie metai sutapo su Karo Mokyklos 15 metų gyvavimo sukaktimi. Penkiasdešimt aštuonis kartus valstybės prezidentas ištarė: "Be reikalo nepakelk. . .", įteikdamas kardą kiekvienam iš jaunųjų vyrų, žengiančių per mokyklos slenkstį krašto gynybos ir jaunuomenės parengimo darban, kuriam buvo ruoštasi ištisi dveji metai.

1964 metų rugsėjo mėn. 15 dieną suėjo 30 metų nuo minėtos dienos. Jau geras pusmetis praėjo, neužsimenant apie šį įvykį, kuris mūsų tautos ir valstybės istorijoj yra vienas iš daugelio gyvavimo grandinės narelių, užimantis sau skirtą vietą ir vistik palikęs pėdsakų. Todėl, nors ir pavėluotai, tačiau trisdešimties metų sukaktis verta prisiminti, ypatingai mums, anų iškilmių, dar iki šiandien išlikusiems, dalyviams.

30 metų yra didelis laiko tarpas kiekvieno iš mūsų nueitam kely, kuris nebuvo paprastas, tartum lygumų upės rami tekmė. Mūsų gyvenimo keliai buvo tartum gaivalingos kalnų upės veržimasis įsiutusioj gamtos stichijoj, su staigiais lūžiais, milžiniškais verpetais, šniokščiančiais vandenkričiais. Vieni iš mūsų buvom per greitai išmesti iš tekmės amžinam poilsiui, kitus audros nubloškė į svetimą vagą, kur susiliejo su svetimais vandenimis, dar kitiems, neišsilaikius savuose krantuose, teko atsidurti tolimuose vandenynuose, ir gal tik keletui, išsilaikius savame baseine, tenka sunki ir garbinga pareiga išlaikyti amžių nužymėtą tekmę.

Kaip ekrane prabėga taip mielai prisimintinų valandų vaizdai. A. Panemunės Karo mokykloje nuo pat 1932 metų rudens, kai pirmą kartą išsirikiavom apsirengę visokiausiomis "uniformomis" — gimnazistų, eilutėmis su kaklaraiščiais ir atlapu kalnieriumi, ar, pagaliau, ulonų ar pionierių karine uniforma. Kas paketėlį po pažaste pasispaudęs, kas odinį portfelį rankoje, ar čemodaną, arba visai nieko neturėdamas... Aš nuo Panevėžio, . . . aš iš Prienų, . . . aš tai kauniškis, . . . iš Biržų. . . Marijampolės, Plungės, Ukmergės, Raseinių, Alytaus . . . Kažin kodėl, pradžioje buvo smalsu sužinoti, iš kur kiekvienas? Vienos, gi, savaitės bėgyje visi jau buvome — iš Karo mokyklos.

Kariūno kandidato laikotarpis mus galutinai visus apjungė į vieną šeimą — nes juk ir buvom vienintėliai "kariūnai kandidatai". Reikėjo mokintis statutų apie ginklus, tvarkos kareivinėse, kaip vaikščioti, stovėti, pasisukti ir, atrodė, bene svarbiausia — sveikintis, tikriau tariant, sveikinti visur ir visuomet: mokyklos karininkus, kuriuos nebuvo sunku išskirti, dėl skirtingos jų uniformos ir vyresniojo kurso kariūnus. Nebuvo jau taip didelė sunkenybė atydžiau žvelgiant atpažinti tuos, kurie turėjo nors grandinio laipsnį, bet kai susitinki "tamstą vyresnįjį", tai jau būdavo blogai, o jei dar prieblanda, arba esi užsisvajojęs apie kažkur paliktas gražias akis, taip žiūrėk, ir prašovei pro šalį, manydamas kariūną aspirantą praeinant. "Praneši skyrininkui" . . . "Pranešiu skyrininkui, tamsta vyresnysis". Pagreitintu žingsniu, mintyse kartodamas visus žinomus keiksmažodžius, eini pro triaugščio kareivinių pastato kampą, vėl išsitempi, spaudi kojį, smarkiai pasukdamas augštyn iškeltą galvą ir tik susilyginęs, pamatai kariūną aspirantą, taip pat priplotomis prie šonų rankomis, spau-

džiantį koją ir sukantį galvą tavo pusėn... Tada, tik skubi kur į ramią vietą, kad ir vėl nereikėtų ką sveikinti.

Pirmieji egzaminai ir "kandidato" priedėlis, pagaliau, nukrinta, liekam tik kariūnais, gaunam išeigines uniformas, baltus diržus. Prasideda pirmojo kurso programa klasėje, aikštėje ir laukuose. Esame stebimi, mokomi, mankštinami, kad įgytume visą patyrimą, reikalingą pirmojo kurso kariūnui.

1932 metų Kalėdos daugeliui iš mūsų buvo tikrai laimingiausios —parvažiuoji namo pirmą kartą kariūno išeigine uniforma, baltu diržu, baltom pirštinėm, durtuvu prie šono — namiškiai negali atsidžiaugti, gėrisi ir kaimynai.

1933 metai prasideda darbo nuotaikoj—daugiau iš mūsų reikalaujama, daugiau reikia pastangų; artinasi pavasariniai pirmojo kurso baigiamieji egzaminai. Dalinomės žiniomis, nuovargiu, rūpesčiais ir džiaugsmu kaip broliai. Pirmieji mokslo metai apvainikuojami egzaminais ir stažui išsiskirstom į pulkus. Naujas pasaulis kareivinėse, poligone — pirmi patyrimai vadovauti ir mokyti praktikoje. Staiga sužinoję, skaudžiai išgyvename Dariaus ir Girėno žuvimą. Vasarai baigiantis, grįžtame atgal mokyklon įdegę saule, sutvirtėję dvasioje. Dalinamės išgyventais įspūdžiais, o jų būta tiek daug.

Vyresnysis kursas ruošiamas išleidimui. Mes pajuntame naują atmosferą — visą laiką vyresniojo kurso kariūnai atrodė mums tartum tikri mokyklos šeimininkai, jie vadovavo kazematuose, aikštėje, laukuose, pirmavo kariūnų klube, skaitykloje, klasėse. Juos reikėjo nuolatos sveikinti ir sveikinti. Mums darėsi aišku, kad jau stovime ant slenksčio užimti jų vietą. Truko neilgai, kai atėjo laikas perimti mokyklos vėliavą, visas vyresniųjų pareigas. Buvom stebėtojai įspūdingų penkioliktosios kadro kariūnų laidos išleistuvių.

1933-34 mokslo metai prabėgo, tartum akimirka, tik artinantis baigiamiesiems egzaminams reikėjo pasitempti. Kazematuose net šviesoms užgęsus, grupavomės bureliais klasėse, su konspektais, schemomis ir egzaminų programomis, kartodami išeitą kursą ir papildydami trūkstamas žinias.

Pasibaigus egzaminams, lengviau atsikvėpėme, nes atrodė, kad sunkiausia dalis jau baigta, ir nors dar buvo toli išleistuvių metas, tačiau pradėjome žvalgytis kurin pulkan teks vykti tarnybai.

Artinosi vasaros pulkuose stažavimo laikotarpis. Įprastą tvarką sukliudė birželio 7 dienos "sukilimas" — ir vieton išvykti į pulkus, dėl susidėjusių aplinkybių, vasarą pramanevravom Augštosios Panemunės laukuose.

... "Kuopa kelk! Vyresniajam kursui liko 100 dienų!" Kuopos budėtojas užbraukia vieną brūkšnį ant tam tikslui pagaminto kalendoriaus pirmojo skaičiaus. Ir taip kiekvieną rytą, iki pasigirdo: "Kuopa kelk! Išleidžiamajam kursui paskutinė diena!"

Nesinorėjo tikėti, kad taip greit prabėgo dveji metai mokykloje: pradedant kandidatavimu su "Vargelio tėveliu", kurio pareigos teko kariūnui kandidatui Algirdui Pliūrai; besimokant jaunesniajame kurse ištisą metą, stiprioje vyresnio kurso kariūnų priežiūroje, atliekant stažą pulkuose, metus vyresniajame kurse ir šeimininkaujant mokykloje; atliekant vakarinius pasivaikščiojimus su dainomis, skardenusiomis A. Panemunės šlaitais ir Nemuno ramiai plaukiančiu vandeniu; šeštadieniais maratoniškais bėgimais pro Napoleono kalną, Jesios upelio šlaitais, pro bateriją, vėl atgal į mokyklą; su vakariniais koncertais prie sužydusių rožių ir gėlynų, vadovaujant Alfonsui styginiais instrumentais ir įsiterpiant Vla-

XVI laidos vyr. kurso kariūnų grupė Karo mokyklos sodelyje

dui su melodeklamacijomis: "Pučia vėjas kapinyne"...

Skaudu buvo, prisiminus Albiną Ciplijauską ir Vincą Galinį, nelaimingai priverstus palikti antrąjį mokyklos kursą ...

Kraunant "turtą" į standartinius rudus čemodanus ir velkantis naujutėles karininkų uniformas, jaunatviškai giedrioje nuotaikoje, karts nuo karto, prasiskverbdavo melancholiškas gailesys palikti kazematus, klases, aikštes, žydinčius gėlynus ir A. Panemunės šlaitus, o bene svarbiausia, nevienam buvo gaila skirtis su kurso draugais, su kuriais per dvejus metus buvo susigyventa ir suaugta į vieną šeimą. Ir nenuostabu, kad po 30 metų šiandien atrodo tarytum visa tai buvo tik vakar, vis tebegirdimos dainos, matomi taip gerai pažįstami veidai, tebeskamba artimi vardai ...

Išlikusiems ir išblaškytiems po pasaulį, 30 metų sukakties proga, reikėtų, nors mintimis, vėl sueiti draugėn, skambiai vakaro dainai — dainai džiaugsmo, liūdesio ir susimąstymo. Pasidžiaugti tuo, kas gero nuveikta, pasidalinti prisiminimais, išgyvenimais. O jų yra daug ir "KARIO" puslapiai yra talpūs. Yra juos kam ir palikti, jaunoji karta juk auga. Iš kur ji žinos apie tėvų praeitį, jei mes nieko jai nepaliksime. Paliūdėti dėl tautą ištikusios nelaimės, prisiminti mirusius ir pagerbti žuvusius už tautos laisvę; apgailėti nuėjusius tarnauti pavergėjams. Susimąstyti ir prisiminti sunkiai kovojančius brolius ir seseris pavergtoje tėvynėje; peržvelgti, kur mes šiandien esam ir ką galime padaryti sau, šeimai ir tautai. Laisvame pasauly esantieji turime plačias galimybes, ir jei tik sveikata ir plinkybės leidžia, sutelkus pastangas, galime daug atsiekti. Nors jau esam antrojoje amžiaus pusėje, tačiau pastangoms ir kūrybingam darbui yra pats tinkamiausias laikas — susiformavus asmenybė ir patirtis teikia tvirtus pamatus kiekvienam darbui. Kiekvienas pagal savo apsisprendimą ir išgales rasim, kaip tinkamai užpildyti mūsų tautos istorijos grandinės narelį, kuriame mes tarpstam.

J. ltn. Bronius Balčiūnas, pirmuoju baigęs XVI-ją laidą

Ir, pagaliau, prieš išsiskirstant, iki sekančios sukakties, norėtųsi broliškai atsisveikinti su kiekvienu, nes tada gretos bus dar retesnės, negu nūnai, ir kiek mūsų tebus išlikę prisiminti 40 metų sukaktį, kurią tikimės minėsime laisvoje Lietuvoje. Gi, prieš 30 metų, priimti kardus, buvome išsirikiave sekančiai:

1934 m. rugpjūčio mėn. Palangos pajūryje, ekskursijos metu

SUOMIŲ SOVIETŲ 1939 - 1940 M. KARAS

P. ŽILYS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

KAUTYNIŲ EIGA KARELIJOS SĄSMAUKOS BARE

Vykstant kautynėms įvairiuose šiaurinio fronto baruose smarkiai pagyvėjo karo veiksmai ir Karelijos sąsmaukoje, tai yra, prieš Mannerheimo liniją. Po kautynių priedangos pozicijose, Suomijos kariuomenės vadovybė manė, kad rusai puls patogiausiame ir pavojingiausiame bare, tarp ežerų Kaukjärvi ir Muolaanjärvi., Viipuri (Viborgo) kryptimi. Suomių spėliojimai neišsipildė. Gruodžio 6 d. rusai puolė Tarpale bare, šiaurinėje Karelijos sąsmaukos dalyje, prie Ladoga ežero. Gruodžio 6-11 d. bėgyje, suomiai, Tarpale baro gynėjai, turėjo pakelti sunkias kovas. Visi sovietų puolimai buvo atremti. Gruodžio 15 d. rusai įliejo į kautynes rezervus ir pakartojo puolimą, bet buvo atmušti. Po aštuonių valandų artilerijos paruošimo ir keturių valandų aviacijos bombardavimo rusams dviejose vietose buvo pasisekę įsiveržti į suomių pozicijas, bet suomiai priešpuoliu juos išstūmė.

Sekančią dieną rusai įvedė į kautynes naują diviziją ir vėl puolė suomių pozicijas. Puolimas, tačiau, nepasisekė. Gruodžio 17 d. rusai metė į kautynes trečią diviziją, kurios puolimas irgi neturėjo pasisekimo.

Tarpale kautynės priklauso prie vienų iš aršesniųjų ir atkaklesniųjų pradžios karo kautynių. Jose ypatingai pasižymėjo suomių artilerija savo labai gera šaudymo technika. Kadangi rusai puolė lygioje vietovėje, bei ledu, tai jų nuostoliai buvo gana dideli. Bendrai rusų puolimai — siuntimas į kautynes diviziją po divizijos, buvo didelė laimė suomiams ir gera pamoka rusams.

Jau pirmosios Tarpale kautynių fazės metu, suomiai pastebėjo rusų jėgų telkimą Viipuri kryptimi. Bendrai, toje kryptyje rusai vykdė gana veiklų žvalgymą. Tame bare įvyko gana daug mažesnių susidūrimų, kurių metu buvo sunaikinta nemaža rusų tankų.

Gruodžio 17 d. ankstų rytą rusų artilerija pradėjo smarkų suomių įtvirtintų pozicijų, prie kelio į Viipuri, bare tarp Summa ir geležinkelio linijos, apšaudymą. 10:00 val., lėktuvų ir tankų priedangoje, pradėjo pulti pėstininkai kryptimi Summa ir į rytus nuo jos. Čia rusams pasisekė įsiveržti į suomių pozicijas, bet vakare jie buvo atblokšti atgal netetę 25 tankų. Sekančią dieną po penkių valandų artilerijos paruošimo rusai vėl puolė, bet be pasisekimo. Po to rusai pradėjo naują artilerijos paruošimą tame pačiame bare. Paruošimas, su pertrauka, tęsėsi visą naktį.

Gruodžio 19 d. prasidėjo puolimas. Puolė šešios sovietų rusų divizijos, remiamos šarbuočių ir stiprios artilerijos. Šio puolimo metu sovietų artilerija šaudė pakankamai taikliai ir koncentruotai. Pasikeitė tankų naudojimo tvarka. Tankų grupės po 20-50 tankų, puolė visai savystoviai ir be atodairos veržėsi pirmyn. 50 tankų buvo įsiveržę į Summą, dalis jų buvo sunaikinta, o likusieji nakties metu pasitraukė atgal į savo linijas. Masinėmis formacijomis puolantieji rusų pėstininkai turėjo didelių nuostolių.

Gruodžio 20 d. kautynės tęsėsi nuo ryto iki vakaro. Visi rusų puolimai buvo atmušti. Buvo sunaikinta 58 tankai, iš jų 22 sunkieji. Pabėgęs pas suomius vienas sovietų tankų dalinio vadas papasakojo, kad jų tankų nuotoliai siekė viso 239 vienetus.

Karelijos sąsmauką ginančios suomių armijos štabe nuo gruodžio 11 d. buvo kilusi mintis pereiti priešpuolin. Motyvų tam buvo apsčiai. Iš paimtų belaisvių buvo patirta, kad dėl nepasisekimų kovos lauke ir didelių nuostolių, sovietų karių moralė buvo kritusi. Buvo jaučiamas nepasitenkinimas sunkiomis gyvenimo sąlygomis. Dėl didelių šalčių, šiltos aprangos stokos, daug karių nušalo rankas, kojas, ausis ir t.t. Dėl gerų pasisekimų kovos laukuose, suomių karių moralė buvo labai gera. Savimi pasitikėjimas buvo gana didelis. Pradžioje buvo galvota apie plataus mas-

---

Raulinaitis Zigmas, Perminas Viktoras, Šagamogas Ipolitas, Krištaponis Juozas, Kriaučiūnas Jonas, Bivainis Vladas, Mikužis Pranas, Dutkus Antanas, Barzda Juozas, Kugrėnas Marijonas, Balčiūnas Bronius, Navikas Jonas, Kvedaras Kęstutis, Smielauskas Vladas, Savitis Ipolitas, Valenta Juozas, Kudžma Vytautas, Sutkus Juozas, Valiulis Henrikas, Geštautas Stasys, Juodišius Leonas, Lozoraitis Vytautas, Marcinkevičius Juozas, Kazakevičius Juozas, Zaremba Juozas, Marčiukaitis Jonas, Rapšys Kazys, Itomlenskis Vadimas, Paradnikas Povilas, Daučianskas Antanas, Urbšaitis Kazys, Baltikauskas Alfonsas, Daugėla Vladas, Grigaliūnas Kazys, Poderis Bernardas, Žūsinas Jonas, Martišiūnas Juozas, Klinavičius Vincas, Paškevičius Vilius, Senulis Vincas, Gudelevičius Antanas, Lukšas Ignas, Vaškevičius Vytautas, Revuckas Vincas, Juškevičius Jurgis, Krasnickas Stasys, Jankauskas Edvardas, Dirda Antanas, Micevičius Vytautas, Mironas Rudolfas, Vitas Jonas, Remišauskas Vsevolodas, Dūda Vladas, Vosylius Jonas, Virakas Vladas.

Ir externais laikę egzaminus karo lakūnai: Mejeris, Draugelis ir Andriušis Juozas.

to priešpuolį. Tačiau kariuomenės vadas nerodė tokiam priešpuoliui didelio pritarimo, net reiškė abejonių priešpuolio pasisekimu ir naudingumu. Vis tik, pagaliau, gruodžio 23 d. kariuomenės vadas leido vykdyti mažesnio masto priešpuolį.

Deja, pradėjus vykdyti priešpuolį, paaiškėjo, kad nebebuvo pakankamai pasiruošta. Todėl priešpuolis buvo ne tik sustabdytas, bet ir visai atšauktas.

Suomiai manė, kad po nepasisekusių puolimų Tarpale ir Summa baruose, rusai ilgesnį laiką susilaikys nuo puolimų. Tačiau gruodžio 25 d. jie vėl puolė III suomių korpo pozicijas ties Tarpale, vienos divizijos jėgomis. Naktį, gruodžio 25-26 d., rusams pasisekė ledu pereiti per Suvantą ir įsikibti į šiaurinį jos krantą ties Kelja, bet dieną jie buvo priversti pasitraukti, paliekant 700 užmuštų ir 81 kulkosvaidį.

Gruodžio mėnesio kovas suomiai baigė gana sekmingai. Bendrai tos kovos parodė, kad suomiai moka kariauti.

Neblogai suomiai pasirodė ir Russa ir Uto salose. Pakrančių fortai Humaljoki ir Bjorko savo uždavinius gerai atliko. Ladoga ežero salose Jārisevānniemi ir Kaarnajoki esančios baterijos buvo gerai įsijungę į Tarpale operacijas. Sovietų rusai tada puolė salas. Suomių įlankoje Hoglando sala buvo evakuota. Kadangi dėl labai šaltos žiemos Suomių ir Botnijos įlankos beveik ištisai užšalo, tai karo veiksmai jose buvo neįmanomi. Alandų saloms pavojaus irgi nebuvo.

Sovietams gruodžio mėn. karo balansas buvo blogas. Jie turėjo daug nuostolių žmonėmis, tankais ir lėktuvais be ypatingų pasisekimų kautynių lauke. Karių ir visuomenės moralė buvo smukusi. Užsieniuose Sovietų Rusijos prestižas buvo kritęs. Tuo tarpu suomių karių ir visuomenės moralė buvo labai pakilusi. Pasitikėjimas savimi buvo didelis. Užsieniuose suomių prestižas buvo augštai pakilęs. Nežiūrint augštai pakilusios suomių karių ir visuomenės moralės, Suomijos kariuomenės vadovybei jau teko pajusti tam tikrus sunkumus ir nedateklius. Jautėsi sunkumų papildant žmonių, ginklų, šaudmenų ir kitus nuostolius. Nors Tautų S-ga buvo nusprendusi, kad visi jos nariai teiktų Suomijai, Sovietų Rusijos agresijos aukai, visokeriopą pagalbą, bet toji pagalba buvo nepakankama. Nežiūrint viso to, Suomija turėjo tik vieną pasirinkimą — tęsti karą toliau.

Aplinkybės taip susiklostė, kad Sovietų Rusijos vyriausybė turėjo padaryti lemiantį sprendimą dėl tolesnio karo su Suomija. Tą Sovietų Rusijos sprendimą, su motyvais, randame 1960 m. išleistoje "Istorija Velikoi Otečestvennoi voiny Sovietskogo Sajuza 1941-45", kurioje rašoma taip: "Ryšiuje su vakarų valstybių realia grėsme užpulti Sovietų Sąjungą, susidarė aplinkybė, pareikalavusi Sovietų vyriausybę pagreitinti ginkluoto konflikto išsprendimą su Suomija ir sudarymą su ja taikos".

Anot to paties šaltinio, reakcinė spauda vienbalsiai reikalavusi daryti intervenciją prieš Sovietų S-gą. Prancūzų laikraštis "Temps", kuris atidengdavęs interventų užsimojimus, rašęs, kad pirmiausia reikia pasiųsti anglų - prancūzų laivyną į Šiaurės Ledinuotąjį vandenyną Murmanską blokuoti. Po to, esą reikalinga, netoli Petsamo išlaipinti anglų ir prancūzų sausumos kariuomenę, kuri turinti veikti drauge su suomių kariuomene. Drauge su intervencija šiaurėje esą būtinai reikalinga daryti diversinę operaciją kitoje kolosalės Sovietų Rusijos imperijos dalyje. Tokiai diversinei operacijai tinkamiausias rajonas esanti Juodoji jūra, į kurią gali įplaukti sąjungininkų karo laivai. Tame laikotarpyje paskelbta žinia, nebuvęs paprastas tuščiažodžiavimas, ji buvusi paremta Anglijos ir Prancūzijos vyriausybių paruoštais karo planais. 1929 m. gruodžio 19 d. sąjungininkų augščiausioji Karo Taryba nutarusi paruošti karo planą Sovietų Rusijai pulti. Sekančią dieną prancūzų gen. štabo plk. Ganevalis iš Paryžiaus išskridęs į Suomiją, tikslu koordinuoti bendradarbiavimą. Esą, 1940 m. sausio 16 d. sąjungininkų kariuomenės vadovybė užbaigusi pasiruošimų planą, kas liečia sąjungininkų įsiterpimą į Sovietų Rusijos ir Suomijos konfliktą. Patal tą planą buvo numatoma per Norvegiją ir Švediją pasiųsti į Suomiją anglų ir prancūzų kariuomenės dalis. 1940 m. vasario 5 d. augščiausioji s-kų Karo Taryba buvo nusprendusi pasiųsti į Suomiją 100,000 karių kurių pusė turėjo būti pasiruošusi išvykti vasario mėn. pabaigoje. Vakarų s-kų ekspedicinės kariuomenės skaičius buvo numatomas padidinti iki 150,000 vyrų; 100,000 anglų ir 50,000 prancūzų.

Anot Churchillio atsiminimų, vasario 5 d. Anglija turėjo paruošusi dvi pėstininkų divizijas (3 ir 4) išsiuntimui į Prancūziją.Apsvarščiusi susidariusią būklę, Anglijos vyriausybė nusprendė tų divizijų (3 ir 4) nebesiųsti į Prancūziją, o paruošti jas kovoms Skandinavijoje ir Suomijoje. Toms divizijoms numatomas uždavinys buvęs: praskinti Vakarų s-kų kariuomenei kelią per Skandinaviją nuo Narviko iki Suomijos. Anglijos karo misijos vadu Suomijoje buvo gen. Lingas, o Prancūzijos gen. št. plk. Ganevalis (buvęs Prancūzijos karo atstovas Lietuvoje?). Jie vakarų s-kų intervencijos planus narplioję su suomiais.

Kad Vakarų s-kai ruošėsi, net siūlėsi, pasiųsti savo kariuomenės dalis Suomijon, tas yra tiesa, bet tenka pabrėžti, kad Suomija tokios pagalbos iš vakarų s-kų neprašė, net siūlant nepriėmė. Apie tai bus kalbama vėliau. Sovietų Rusija, gi, apie tai gerai žinojo.

Tame pačiame šaltinyje randame ir daugiau žinių apie vakarų s-kų planus prieš Sovietų Rusiją. Esą, ruošdamiesi užpulti Sovietų Rusiją iš šiaurės, jie lygiagračiai ruošėsi suduoti Sovietų Rusijai smūgį ir iš pietų. 1940 m. sausio 19 d. Prancūzijos vyriausybė pasiūliusi gen. Gamelinui (Kariuomenės štabo v-kui) ir karo laivyno vadui adm. Darlanui paruošti "netarpinio įsiveržimo į Kaukazą" planą. Tas planas, vadinamas "Pietų planas", numatęs Sovietų Rusijos užpuolimą iš Balkanų ir Artimųjų Rytų. Prancūzijos kariuomenės vadovybė laikė, kad "Pietų planas" duodąs daugiau galimybių pulti Sovietų Rusiją, negu "Šiaurės planas", tai yra puolimas per Suomiją. Gen Gamelinas buvęs nuomonės, kad vykdant "Pietų planą" bendras karo veiksmų teatras labai išsiplėstų. Jugoslavija, Rumunija, Graikija ir Turkija galėtų duoti vakarų s-kams paramą apie 100 divizijų, o Švedija ir Norvegija galinčios duoti tik apie 10 divizijų. Gen. Gamelinas pasiūlęs, pirmoje eilėje, bombarduoti Baku naftos šaltinius ir Batumo naftos rafinerijas.

Anglijos oro jėgų vadas Artimuose Rytuose, aviacijos maršalas Mitchellis, esą, buvo gavęs iš Londono

nurodymus, paruošti aviacijos jėgas operacijoms prieš Baku ir Batumą. Anglijos ir Prancūzijos aviacijos operacijos prieš Baku ir Batumą buvę numatytos vykdyti iš Turkijos bei Irano aerodromų.

Perdaug laiko užimtų aiškinti, kas atsitiktų, jei Baku naftos šaltiniai būtų sumombarduoti, ir kiek laiko reikėtų gaisrams užgesinti bei gamybai iš naujo pradėti.

Šia proga tenka priminti, kad 1939 m. karui prasidėjus Prancūzijos gen. Weygandas Artimuose Rytuose turėjo suorganizavęs labai reklamuojamą 300,000 vyrų armiją, skirtą svarbiems uždaviniams vykdyti.

KARO EIGA SAUSIO MĖNESYJE

Sausio mėn. karo veiksmus galima apibūdinti sekančiai:

1. bare į šiaurę nuo Ladoga ežero iki Š. Ledinuotojo vandenyno įvyko keletas žmyesnių kautynių.

2. Karelijos sąsmaukoje suomiai tobulino savo gynimosi pozicijas, telkė jėgas ir išteklius jų gynimui, o sovietai ruošėsi suomių pozicijų puolimui. Sovietų pasiruošimai Mannerheimo linijos puolimui buvo vykdomi dviem kryptimis:

a) pozicijų užnugaryje buvo vykdomi pasiruošimai įtvirtintai pozicijai pulti: kariuomenės dalių papildymas ir mokymas, kelių - geležinkelių tinklų, praplėtimas, įvairių išteklių sudarymas ir t.t.

b) pasiruošimai išeities riboje. Visą laiką buvo vykdomas suomių įtvirtintų pozicijų žvalgymas, kurio metu įvyko visa eilė didesnių ir mažesnių susidūrimų.

Aviacija ne tik žvalgė, bet visą laiką vykdė svarbesnių vietų, įtvirtintų punktų, kelių, geležinkelių bombardavimus. Aviacijai talkininkavo artilerija. Susisiekimas keliais bei geležinkeliais galėjo vykti tik naktimis.

Sunku buvo suomiams, Mannerheimo linijos gynėjams, dienos metu, ypač saulei šviečiant. Šalčiai buvo dideli, fortuose ir bunkeriuose negalima buvo kūrenti ugnies, nes dūmai pritraukdavo priešo artilerijos ugnį, bei aviacijos bombardavimus. Suomius gerokai vargino sovietų vartoti liepsnosvaidžiai.

Sausio mėn. šiauriniame Ladoga ežero krante išsivystė aršios kautynės tarp suomių IV korpo dalių ir Sovietų 18, 168 p. divizijų ir 34 tankų brigados.

Nors suomiams ir pasisekė tas rusų divizijas atstumti, sukapoti net į keletą "mottis" (specialus suomių pavadinimas — miške apsuptai priešo kariuomenės daliai) Koirinoja ir Pitkäranta apylinkėse, kautynės, tačiau, užsitęsė gana ilgai. 18 sovietų pėstininkų divizija buvo sukapota į dešimtį "motis". Tos divizijos atskirų "mottis" pasipriešinimas buvo palaužtas tik vasario pabaigoje. Buvo rasta užmuštų 4,300 rusų, jų tarpe du generolai, paimta 128 tankai, 91 pabūklas, 120 sunkvežimių - traktorių, 66 lauko virtuvės ir t.t. 168 rusų p. divizijos atskiri "mottis" išsilaikė iki karo pabaigos.

Bendrai, miške apsuptos sovietų rusų kariuomenės dalys tuojau pasirinkdavo, pagal galimybę, išraižytą vietovę, apsikasdavo — sudarydavo tvirtovę ("Burgą") ir atkakliai gindavosi. Tokius "mottis" tiekimu, dažniausiai, aprūpindavo aviacija.

Sausio pabaigoje Kuhmo - Lieksa bare vėl pasirodė 54 sovietų pėstininkų divizija, kuriai kelią pastojo suomių 9 p. divizijos dalys. Kautynės prasidėjo sausio 29 d. 54 sovietų divizijos vora buvo sukapota ir atkirstas susisiekimas su užnugariu. Paskirų "mottis" likvidavimas užsitęsė iki karo pabaigos.

Toje apylinkėje gana giliai į suomių užnugarį buvo prasiveržusi rusų pašliūžininkų brigada, kurią suomiams taip pat pasisekė likviduoti. Daugiau šiaurinėje fronto dalyje žymesnių kautynių nebuvo.

SOVIETŲ RUSŲ PASIRUOŠIMAS PULTI MANNERHEIMO LINIJĄ

Gruodžio mėn. bėgyje sovietų kariuomenei Karelijos sąsmaukoje pasisekė nustumti suomių priedangos dalis ir priartėti prie įtvirtintos Mannerheimo linijos. Nežiūrint pakartotinų mėginimų įsiveržti į pačią liniją, visos jų pastangos žlugo.

Čia paaiškėjo nepakankamas rusų karių ir vadų pasiruošimas kovoti prieš stipriai įtvirtintas pozicijas, ypač šaltos ir gilios žiemos sąlygose. Panašiai tenka pasakyti ir apie netinkamą technikos priemonių pritaikymą tokio karo sąlygoms. Paaiškėjus nepasiruošimui ir įvairiems kitiems trūkumams, rusų vyriausia karo taryba nusprendė susilaikyti nuo didesnio masto operacijų ir pirma visapusiškai pasiruošti įtvirtintos Mannerheimo linijos puolimui. Nuo sausio mėn. pradžios buvo pradėtas rimtas, metodingas pasiruošimas tolimesnėms operacijoms. Pirmiausia buvo pertvarkyta kariuomenės vadovybė. Karelijos sąsmaukos frontas buvo pavadintas Šiaurės vakarų frontu. Jo vadu buvo paskirtas maršalas Timošenko. Čia veikė 7 ir 13 armija. Tarp Ladoga ežero ir Šiaurės Ledinuotojo vandenyno veikiančių armijų — fronto vadu buvo paskirtas maršalas Šteinas. Šiame fronte veikė 8, 9 14, o nuo vasario mėn. ir 15 armija. Vyriausiu karo vadu buvo maršalas Vorošilovas.

Po to sekė įvairūs kiti pasiruošimo darbai. Reikėjo nustatyti suomių įtvirtintų pozicijų pobūdį ir ugnies sistemą, o taip pat suomių naudojamus kovos metodus. Teko, ne tik papildyti kariuomenės dalis iki karo meto sudėties, bet atgabenti ir naujas dalis, armijas, padidinti artilerijos, ypač sunkiosios, kiekį, sustiprinti aviacijos, tankų ir inžinerijos dalių skaičių. Reikėjo atlikti inžinerinį vietovės paruošimą puolimui. Be to, reikėjo aprūpinti kariuomenės dalis naujomis priemonėmis: minų jieškotojais, apsaugos skydais, šarvuotomis rogėmis, sanitariniais vilktuvais ir t.t. Užėjus dideliems šalčiams, reikėjo karius aprūpinti šiltais drabužiais, koncentratais, šiltomis patalpomis, bei pasišildymo punktais. Padidinti maisto ir pašaro normas. Reikėjo privežti ir sudaryti atsargos: šaudmenų, degalų, maisto ir kito įvairaus turto. Tam tikslui teko praplėsti kelių, bei geležinkelių tinklą, įrengti įvairius sandėlius prie stočių. Teko parinkti tinkamas išeities pozicijas pėstininkams, artilerijai ir tankams; įrengti sekimo punktus, sudaryti ryšių tinklą ir t.t. ir t.t.

Apie politinį karių paruošimą bei apšvietimą kalbėti netenka, nes mums toks "švietimas" atrodo daugiau negu keistas. Sovietai apie tai yra prirašę ištisus tomus.

(Bus daugiau)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

Ilsėkis ramybėje, Garbingas Lietuvi!

"Iš senų laikų esame pratę tik ginklo karžygius laikyti didvyriais. Laikai pasikeitė. Šviesuolis J. Šimoliūnas buvo savanoriškas darbo didvyris. Nuveikė daug. Mirė brandžiam amžiuj. Paliko gausų darbų derlių. Ir vis ne sau, o tautos labui" . . .

Prof. gen. Stasys Dirmantas,
1965 vasario 14, prie velionies karsto.

TRUMPI GYVENIMO BRUOŽAI

1965 m. vasario 11 d. šv. Marijos ligoninėje, Racine, Wis., mirė š. prof. dr. inž. Jonas Šimoliūnas, sulaukęs senyvo amžiaus. Buvo gimęs 1878 m. gegužės 21 d. Jusėnų km. Panevėžio aps. Lankė Joniškėlio dviklasę mokyklą, Panevėžio, vėliau Velikije Luky, gimnaziją, Rygos politechnikos institutą, kurį baigė statybos inžinierium 1909 m. Studentavimo laikais gyvai reiškėsi lietuvių, o ypač studentų, tautiniame veikime. Rygos lietuvių atstovu dalyvavo 1905 m. Vilniaus seime. Dirbo savo srityje Petrapily, Suomijoje, Sibire ir I-jo Pas. karo pabaigoje vėl Suomijoje. 1917 m. dalyvavo Petrapilio lietuvių seime Suomijos nepartinių lietuvių atstovu, atvirai remdamas nepriklausomos Lietuvos atstatymo idėją. Suorganizavo Suomijos liet. komitetą, kuris rūpinosi pargabenti lietuvius iš Suomijos; buvo pargabenta apie 2000 lietuvių. Pats, būdamas komiteto pirmininkas, parvyko su paskutiniu transportu į Lietuvą.

Pabuvęs porą mėnesių tėviškėje, kur su vokiečių pareigūnais sutvarkė lietuvių pradžios mokyklos reikalus, išvyko į Vilnių prisidėti prie Lietuvos valstybės oganizacinio atstatymo.

Vilniuje A. Voldemaro vyriausybėje jam buvo pavesta susisiekimo ministerijoje suorganizuoti geležinkelių, telefono - telegrafo ir pašto bei plentų — vandens kelių — uostų valdybas. Ėjo susisiekimo ministerio pareigas. Vedė įvairias derybas su vokiečių įstaigomis, perimdamas geležinkelius, laivus ir remonto dirbtuves. Steigė, kartu su kitais, technines ir visuomenines organizacijas, kurios buvo būtinos jaunos valstybės gyvenimui. Jų neįmanoma išvardinti šiame trumpame rašinyje.

Per visą nepriklausomybės laikotarpį dirbo valstybinėse pareigose ir buvo pedagogas-profesorius universitete. Pradėjo pedagoginį darbą Lietuvos Augštuosiuose kursuose 1920 m. ir tęsė iki pasitraukimo iš Lietuvos 1944 m., eidamas technikos skyriaus vedėjo, ūkvedžio, statybos katedros vedėjo ir kit. pareigas. Tuo pačiu metu buvo plentų - vandens kelių - uostų valdybos direktorius, Klaipėdos uosto darbų valdybos viršininkas, Šventosios uosto statybos viršininkas, vadovavo Juodkrantės ir Nidos žvejų uostų perstatymui. Dirbdamas Lietuvos pajūryje, rūpinosi jo pagražinimu, kopų apsauga.

Pasitraukęs į Vokietiją, dėstė Kempteno Augštesniuose technikos kursuose, UNRRA universitete Miunchene ir Pabaltijo unversitete Hamburge - Pinneberge.

Paruošė pagrindinį Statybos kursą keturiuose tomuose ir parašė daugiau knygų.

Per visą savo gražų amžių ypač aktyviai dalyvavo visuomeniniame gyvenime. Savo paskuti-

niais saulėleidžio metais, tremtyje, visada buvo judrus, dalyvavo susirinkimuose, posėdžiuose ir lietuviškuose subuvimuose.

Priklausė eilei organizacijų, o sekančiųjų buvo išrinktas garbės nariu: Pasaulio Lietuvių Inžinierių ir Architektų S-gos, Lietuvių Profesorių D-jos Amerikoje, Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje, Korp. Fraternitas Baltiensis, inž. Korp! Vyrija Plienas ir DLK Kęstučio š. kuopos garbės šauliu.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas: DLK Gedimino ir Vytauto Didžiojo III laipsnio ordinais ir LŠST Žvaigžde.

VISUOMENĖS PAGARBA

RACINE WIS.

(Prof. J. Šimoliūnas atvyko į Detroitą pas savo giminaičius Joną ir Mariją Šimoliūnus (Sims), tačiau greitai persikėlė į Racine, Wis., kur išgyveno iki mirties. Jis nuolatos lankydavosi netoli esančioje Čikagoje, Amerikos lietuvių sostinėje, kur gyveno daug jo draugų ir buvusių bendradarbių bei studentų. Aplamai, velionis savo darbais ir nuopelnais buvo pasidaręs visos lietuviškos bendruomenės narys, o ne vienos kurios nors lietuvių kolonijos gyventojas, todėl jo artimieji, gerbdami jo šviesią praeitį, pasistengė, kad su velioniu būtų atsisveikinta jo gyvenamojoje ir jo mėgstamojoje Čikagoje, o jo palaikai palaidoti šv. Kazimiero kapinėse, kur amžinam poilsiui gulė tūkstančiai lietuvių.

Atsisveikinimo akademiją Racine, Wis. globojo DLK Kęstučio šaulių kuopa. Pravedė š. M. Tamulėnas. Kalbėjo š. V. Kažemėkaitis, š. J. Giedrikas — DLK Kęstučio š. kp., š. M. Kasparaitis — ALT sk., teis. Z. Gura — TMD 121 kp., š. Vl. Skirmuntas —ALB apyl. ir š. dr. A. Palaitis— lietuvių visuomenės vardu. Prie karsto garbės sargyboje stovėjo šauliai. Po rožinio, visuomenė atsisveikino su velioniu ir palydėjo į laidotuvių vežimą, kuris jo palaikus išvežė į Čikagą.

"Jo populiarumas čia buvo labai didelis. Visa lietuviškoji visuomenė buvo prie jo prisirišusi ir jį mylėjo. Kai vasario 13 d. jo kūnas buvo pašarvotas ... Racine, Wis., visi čionykščiai lietuviai susirinko ir sausakimšai užpildė visas koplyčios gana erdvias patalpas ... Taip Racine visuomenė išlydėjo mieląjį savo profesorių, siųsdama savo maldas, atodūsius ir mintis į Augščiausiąjį, kad priimtų ir priglaustų jo sielą". — A. Palaitis —"Draugas" 1965 kovo 6.

ČIKAGA

Vasario 14 dienos popietėje velionis buvo pašarvotas Petkaus laidojimo koplyčioje Čikagoje. Vakare įvyko atsisveikinimo akademija, kurią pravedė inž. K. Burba, atstovavęs ALIAS-gos centro valdybą ir Čikagos skyrių bei Korp! Fraternitas Baltiensis. Prof. gen. St. Dirmantas pasakė pagrindinę kalbą, įvertindamas velionies darbus ir papasakodamas apie jo gyvenimą tremtyje. Jis kalbėjo Amerikos Lietuvių Profesorių d-jos ir ramovėnų vardu.

Inž. V. Izbickas. atvykęs iš Bostono, atsisveikino Bostono kolegų vardu. Atsisveikinimo žodžius tarė: inž. Br. Nainys — Čikagos LB apygardos, inž. P. Narutis — Korp.! Grandies, inž. St. Jakubauskas — Korp! Vyrijos Plieno, inž.

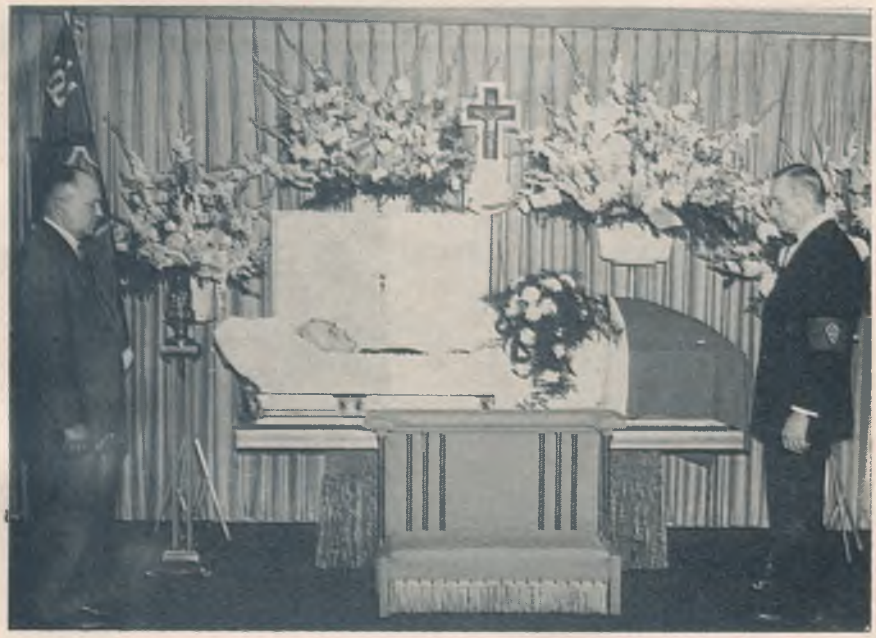

DLK Kęstučio š. kp. šauliai stovi garbės sargyboje prie garbės nario prof. dr. inž. Jono Šimoliūno karsto; k. — š. Ant. Mikus, deš. — š. Stp. Dumbra

V. Paukštelio nuotr.

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

PAULIUS VI APIE KRISTŲ

"Jėzus — sakė Popiežius — yra visų žmonių siekimų viršūnė, visų mūsų vilčių ir maldų užbaiga, visos istorijos ir civilizacijos centras. Jis yra Mesijas-Išganytojas, kuris visiems žmogaus veiksmams duoda prasmę, duoda džiaugsmą ir yra tikrasis žmonijos geradaris, geriausias pavyzdys ir tikras žmogaus brolis, nes Jis yra Kristus-Žmogus. Bet tuo pačiu metu Jėzus yra ir tikrosios mūsų laimės šaltinis, tikroji šviesa, kuri apšviečia pasaulį ir išryškina jo tikrąsias proporcijas, jo grožį bei šešėlius; Jis yra Žodis, kuris viską aptaria, viską išaiškina, visko moko; Jis yra mūsų moralinio ir dvasinio gyvenimo augščiausias principas — mokinąs kaip elgtis ir duodąs malones tai vykdyti, kiekvienoje sieloje Jis atspindi tiesos ir gyvenimo spindulius ir kas į Jį tiki, tam Jis apsireiškia sakramentinėse paslaptyse kaip Kristus Dievas — Mokytojas, Tiesa, Kelias ir Gyvenimas."

"Draugas", š. m. 41 nr.

Iš padalinių veiklos

Toronto Pūtvio šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko kovo 7. Kuopos pirm. š. J. Jankaitis padarė metinės veiklos pranešimą. Aptarta visa eilė aktualių klausimų.

Į kuopos valdybą išrinkti šauliai: St. Jokūbaitis — pirm., J. Česėkas — sekr. ir V. Bačėnas — iždininku. Į revizijos komisiją šauliai: S. Banelis, J. Jankaitis ir Kazlauskas.

Susirinkimą pravedė š. M. Petrulis, o sekretoriavo š. R. Benotas.

— — —

DLK Kęstučio šaulių kuopos metinis susirinkimas buvo pravestas kovo 14 d. Jį atidarė kuopos pirm. š. V. Kažemėkaitis ir paprašė pagerbti tylos minute mirusius šaulius: Joną Virbalą, Kazį Mockų, Edvardą Baltušį ir prof. dr. inž. Joną Šimoliūną. Susirinkimo pirmininku pakviestas š. J. Giedrikas, o sekretorium š. V. Bagdonas. Iš pranešimų paaiškėjo, kad kuopa įstojo į Lietuvių Fondą, šaulių leidiniui "Nepriklausomai Lietuvai" iš savo kasos paskyrė 100 dol. ir surinko 35 dol. aukų, sėkmingai pravedė Joninių laužą ir Lietuvos kariuomenės šventės minėjimą, aktyviai dalyvavo LŠST III Visuotiniame Atstovų Suvažiavime ir pravedė atsisveikinimo akademiją su LŠST garbės nario ir kuopos garbės šaulio prof. dr. inž. Jono Šimoliūno palaikais Racine, Wis. laidotuvių koplyčioje.

Nutarta pradėti ruoštis kuopos 10-čio paminėjimui, kuris bus spalio mėnesį. Buvęs CV pirmininkas š. Jonas Giedrikas išrinktas kuopos garbės šauliu.

Į kuopos valdybą išrinkti šauliai: J. Giedrikas — pirm., Z. Lukauskas — vicepirm., St. Petrušaitienė — sek. Vl. Vilcinas — iždi. ir M. Vedeikienė — organizatore. Rev. komisiją sudaro šauliai: G. Alekna, A. Mikus ir J. Petkūnas, o garbės teismą: V. Kažemėkaitis, P. Kleinotas ir L. Juškienė.

— — —

Nusipirko "Nepriklausomai Lietuvai" leidinį ir paaukojo:

Vincas Samulionis — 2 dol.

V. Mažeika — Korp! Neo-Lituanijos ir š. Alf. Valatkaitis — LŠST centro valdybos vardu.

Garbės sargybą prie velionies karsto ėjo jo buvę studentai - inžinieriai architektai, šauliai ir jūrų šauliai.

Atsisveikinimą su garbinguoju velioniu maldomis užbaigė kan. V. Zakarauskas. Paskutiniam pagerbimui visa koplyčia, graudingai, su ašaromis akyse, sugiedojo giesmę Marija, Marija . . .

Karstas buvo pridengtas lietuviška trispalve, o šalia stovėjo šaulių vėliava, atvežta iš Lietuvos. Buvo daug gražių gėlių vainikų, ypač nuo įvairių organizacijų.

Vasario 15 d. velionies palaikai buvo palydėti į Marquette Parko bažnyčią, kur iškilmingas bažnytines apeigas atlaikė kun. kleb. Vyšniauskas, asistuojamas kun. P. Dambrausko ir kun. J. Juozevičiaus.

Šv. Kazimiero kapinėse paskutinį atsisveikinimo žodį tarė sūnėnas Vl. Šimoliūnas, užpildamas ant karsto saują lietuviškos žemės.

Svetinga Amerikos žemė priglaudė pavargusį kūną, tačiau jo siela ir atlikti darbai liko su mumis, skatinti mus eiti garbingu lietuvio keliu, kurį pramynė taurus lietuvis *Jonas Šimoliūnas.*

ŠAULIŲ MOTERŲ VEIKLOS UŽUOMAZGA KAUNE

Šaulio vardas gimė Kaune. Visos LŠS organizacinės formos irgi išsirutuliojo Kaune. Tad nenuostabu, kad ir moterų šaulių veikla ten užsimezgė. Moterys šaulių veikloje pradėjo dalyvauti jau 1919 metų vasarą, dar tik besikuriant Šaulių Sąjungai.

LŠS kūrėjo Vlado Pūtvio žmona Emilija, dukterys Sofija ir Ona, bei visa virtinė kitų, tada sudarė didžiausią šaulių nerikių dalį. Pradžioje, kaip ir visos tada LŠS-gos, Kauno moterų šaulių veikimas neturėjo griežtų organizacinių rėmų ir, kartais, sunku būdavo atskirti, kur baigiasi veikla — Kauno būryje, Kauno skyriuje (taip pradžioje buvo vadinamos rinktinės) ar net centre. 1919 rudenį moterų veikla pradeda koncentruotis Kauno būryje, kur 1919.IX.30 d. įvyksta "Kauno būrio nerikiuotės narių visuotinis susirinkimas", kuriame pirmininkavo Vl. Pūtvis ir kuriame to būrio nariai - nerikiai pasiskirstė į sekcijas ar komisijas.

Pradžioje, didesne apimtimi, šaulių moterų darbas rišosi su sanitarija. Dalyvavo įvairaus amžiaus moterys, kurių daugumą sudarė jaunos merginos — tarnautojos, mokinės, kurios, gal ir nesąmoningai, troško veikliai dalyvauti savo tautos laisvės gynime. Savaime suprantama, jog ne visos jos veikė vienu metu ir ne visos jos liko Sąjungos narėmis, kai jau praėjo pavojai karo frontuose. Paskiros šaulės dalyvavo ir ryšių tarnyboje, žinių rinkime ir net ginklų parūpinime. Tai buvo mūsų valstybės nepriklausomybės kūrimosi laikas, pilnas pavojų, bet drauge kupinas entuziazmo ir ryžto.

Šaulių veikla, ne vien tik Kaune, nesiribojo vien kariškais reikalais. 1920 m. prie Kauno būrio susidarė Juliaus Štarkos vadovaujamas choras, kuris tų metų birželio mėnesį, per pirmąjį būrių atstovų suvažiavimą viešai pasirodė. Tame chore pagrindą sudarė šaulės moterys. Vėliau įsisteigė krepšinio bei lengvosios atletikos šaulių moterų sekcija, kuriai vadovavo Sofija Pūtvytė. Tenisininkių tarpe pasižymėjo A. Škėmaitė. Organizuotai, platesniu mastu, Kauno šaulės pradėjo veikti 1921 m., kai Kauno būrys gavo (Vasario 16 d. gatvėje) sau patalpą, kurioje Vlado Putvio iniciatyva, pradėjo veikti "Šaulių Klubas". Čia vakarais susirinkdavo šauliai bei šaulės, kad bendrai dirbtų klubo įrengimo darbus. Po to sekė vaikų aikštelės, kurias Kauno šaulės suorganizavo ir kurių idėją šaulės K. Ivanauskienė ir O. Pūtvytė perkėlė į visą kraštą. Visa tai glaudžiai rišosi su Vl. Pūtvio skelbiama mintimi, jog "... kokios bus lietuvaitės, tokios bus būsimos kartos motinos, toks bus visas mūsų jaunimas, tokia bus visa tauta". Tikriausiai todėl Šaulių sąjungoje 1920-21 m. dirbo ir mūsų didelė rašytoja J. Žemaitė, ir todėl šaulės moterys vis plačiau dalyvauja kultūriniame veikime.

Gana greitai šaulių moterų dalyvavimas LŠS veikloje visai "įsipilietino". Buvo neabejotina, kad moterys sudaro neatskiriamą šauliško auklėjimo dalį, stiprina jaunimo patriotizmą. Dėl to visuotiniame suvažiavime 1922 m. buvo pri-

Šaulės Vl. Pūtvio minėjime 1965 m. vasario 28 d. Čikagoje

imtas pageidavimas, kad būtų stengiamasi į sąjungą patraukti daugiau mergaičių ir kad šauliai vestų tik šaules, savo šeimas auklėtų patriotiškai. Organizaciniai moterys šaulės, ir vėl kauniškės, savistoviai pradeda reikštis tik nuo 1927 metų. Tų metų kovo mėn. 14 d. buvo sukviestas Kauno būrio šaulių moterų pasitarimas, kuriame buvo išrinkta laikina Kauno moterų skyriaus valdyba, kurią sudarė: pirmininkė Ona Putvytė, sekretorė L. Narkevičaitė ir narės — H. Ivanauskienė, M. Augulienė ir A. Bulotaitė. Pagaliau, buvo parengtos šaulių moterų veikimo taisyklės, kurios 1927.IV.13 d. LŠS CV Prezidiumo buvo patvirtintos. Nuo to laiko moterys šaulės, Sąjungos rėmuose, pradėjo veikti savistoviai. Pagal tas taisykles LŠS būriuose buvo moterų skyriai ir sekcijos. Sekcijų buvo penkios rūšys: visuomeninė, sporto, sanitarijos, tiekimo-mitybos, lėšų-propagandos. Skyriui sudaryti pakako penkių moterų. Valdyba būdavo iš 3-jų asmenų, o sekcijos valdyba — iš vedėjos ir pavaduotojos. Kiekviena šaulė turėjo dalyvauti bent vienoje sekcijoje, bet tai neatleido jos nuo bendrų šaulės pareigų. Buvo pageidaujama, kad visos šaulės dalyvautų sporto sekcijoje. Tada, taip pat buvo priimta ir šaulių moterų uniforma, suprojektuota nusižiūrėjus į Suomijos šaules.

Tai buvo it užbaiga, beveik 8 metų, Kaune taip ir visoje Lietuvoje, vykusio šaulių moterų darbo bendruose vienetuose su šauliais vyrais. Pirmutinis moterų skyrius 1927 m. susiorganizavo Kaune, patvirtinus tą pačią laikiną valdybą, o LŠS dešimtmečiui šaulės jau viešai pasirodė kaip savistovus vienetas, kuriame viską tvarkė, gal iš tradicijos, daugumoje tos pačios nuo 1919 m. veikusios šaulės. Tai buvo jų pradėto darbo — šaulių moterų veiklos užuomazgos, apvainikavimas.

L. Dainauskienė

PASKUTINIAI VLADO PUTVIO LINKĖJIMAI ŠAULIAMS

"... Šauliai, aš nelinkiu jums, kad šiais naujais metais sunkumai ir vargai gautų galą, aš nelinkiu jums taipgi, kad ateitų, nei iš šio nei iš to, laimingi laikai.

Bet užtat aš linkiu jums, kad jūs patys sunkumams ir vargams suduotumėt smūgį, aš linkiu Jums, kad patys užkariautumėt laimę, kad bendru darbu, rangioje drausmingoje brolių sutartinėje kurtumėt šviesią ateitį mūsų tėvynei. Čia jau rasim ir asmens labo gausiausią šaltinį.

Iš tik išėjusios šaulių knygos "Nepriklausomai Lietuvai", 10 psl.

APDOVANOJIMAI

Už nuopelnus Lietuvai ir LŠST sekantieji šauliai apdovanoti:

1. Kalvaitis, Augustinas, LK Mindaugo š. kp. — ŠŽ ordinu,
2. Kromelis, Bronius, Vytauto Didžiojo š. kp. — ŠŽ ordinu,
3. Barauskas, Stasys, LK Mindaugo š. kp. — ŠŽ medaliu,
4. Maksvytis, Mykolas, gen. T. Daukanto jūrų š. kp. — ŠŽ medaliu,
5. Janušaitytė, Ona, Vytauto Didžiojo š. kp. — ŠŽ medaliu,
6. Keturakis, Kazimieras, Vytauto Didžiojo š. kp. — ŠŽ medaliu, ir
7. Smilgys, Virgilijus, Vytauto Didžiojo š. kp. — ŠŽ medaliu.

Už nuopelnus LŠST ir už gerą šaudymą: sekantieji šauliai apdovanoti ženklu "Geram šauliui":

1. Dirsė, Bronius, DLK Gedimino š. kp.,
2. Petrauskas, Ignas, LK Mindaugo š. kp ir
3. Reutas, Stasys, LK Mindaugo š. kp.

— — —

Š. Emilija Petrauskaitė, "Šaulės Tremtyje" redaktorė, jai sutikus, kooptuota į LŠST centro valdybą su sprendžiamuoju balsu.

SKUBIAI REIKIA — PRAŠAU PASKOLINTI:

1. Kpt. Jakštas (vertimas), "Saksų savanorių dalys Lietuvoje 1919 m.", Karo Archyvas VI tomas.
2. P. Dėdelė, "Pagirys" — 1930 m. išleista Kaune.

Panaudojęs, Laisvės kovų aprašymui, tučtuojaus sugrąžinsiu. Siųsti prašau adresu:

K. Ališauskas
7312 S. Washtenaw Ave., Chicago, Illinois 60629.

Išlaidas apmokėsiu.

Reiškiu pagarbą

K. Ališauskas

A.A. PRANUI ŽEBERTAVIČIUI mirus, jo brolius Vincą Žebertavičių, Alfonsą Žebertavičių ir seserį Anelę Žebertavičiūtę-Dūdienę širdingai užjaučia ir liūdi

Marijonas Šnapštys
Viktoras Perminas
Juozas Pranaitis
Inž. Antanas Jaškulis
Petras Žiukas
Stasys Malinauskas

LIETUVIAI KARIAI laisvajame Pasaulyje

— **Ltn. P. Bojevas** praeitą mėnesį sukūrė lietuvišką šeimos židinį su Dalia Šantaraite. P. Bojevas tarnauja kariuomenėj ir po vestuvinės kelionės iš Meksikos apsistos gyventi Texas valstybėje. Linkime sekmės jaunajai šeimai!

— **Egidijus ir Roma Žilioniai** iš Cleveland išvyko į V. Vokietiją Amerikos Raudonojo Kryžiaus tarnybon; apsistos prie Nuernbergo trejiems metams.

— Birutininkė **St. Statkevičienė,** 1928 metais apdovanota savanorės - kūrėjos ordinu, buvo pasveikinta draugijos vardu jos 70 metų sukakties proga. Birutininkės, dalyvaujant dukroms Kaveckienei ir Čižinauskienei, vasario mėn. 7 d. sukaktuvininkę gražiai pagerbė.

— Detroite nesenai mirė **Antanas** Meškuotis, Lietuvos kariuomenės savanoris - kūrėjas. Jo žmona ir dukrelė jau mirusios. Skyrius ir visuomenė, šiaip taip, pasirūpino jį palaidoti ir atiduoti ginklo broliui paskutinį atsisveikinimą. Velionis lėšų neturėjo. Išvada: išeivijoje būtinai reikia įkurti gyviems ir mirusiems laisvės kovotojams fondą. Ramovė ar kitos organizacijos tuo turi susirūpinti nedelsiant.

— **Inž. Rimas Kaminskas** Kalifornijoj išrado RK-I, medinį lėktuvą ir Aeronautikos administracija išdavė leidimą. Kitą lėktuvą, RKP2, jis jau baigia statyti. Jis bus skirtas oro akrobatiniams skraidymams. Speciali spauda jį plačiai aprašė.

— **Jonas Averka,** Lawrence, Mass., rastas negyvas lovoje. Buvo vos tik 49 metų amžiaus. Velionis buvo II Pasaulinio karo veteranas ir už pasižymėjimus du kartu apdovanotas.

— Kovo mėn. 15 d. suėjo vieneri metai, kaip šį pasaulį paliko gen. št. plk. **Antanas Gaušas.** Jo šeima surengė prisiminimą pamaldose.

— **Kpt. Bonaventūras Guoga** mirė kovo 10 d. Hamiltone, sulaukęs 64 metų amžiaus.

A. a. gen. št. plk. Antanas Gaušas, kurio mirties metinės sukako kovo 15 d. (Nekrologas tilpo 1964 m. balandžio mėn. KARYJE).

— **Leo Lucas,** Dariaus ir Girėno 271 posto narys, mirė širdies smūgiu kovo 3 d. Buvo II Pas. karo veteranas.

— **Plk. Kazys Škirpa** šiomis dienomis sulaukė 70 metų amžiaus. Jis dirbo Washingtone, bibliotekoje, net 15 metų, dabar išėjo į pensiją. Kačinskų namuose jis artimųjų buvo gražiai pagerbtas, o ramovėnai ir kariai linki jam ilgiausių metų!

Plk. Škirpa bus plačiau paminėtas gegužės mėn. KARYJE.

— **Kapitonas Stevens,** gimęs ir augęs Čikagoje, vos 26 metų, baigęs Amerikos laivyno akademiją, atostogavo pas namiškius ir papasakojo daug įspūdžių iš Pietų Vietnamo karo. Jo būstinę, didelį viešbutį, bolševikų partizanai išsprogdino, tačiau jis išliko gyvas, nes tuo laiku buvo išvykęs tarnybos reikalais. Dabar jis sugrįžo su šeima į Okinavą. Vietname karo sūkuryje išbuvo metus laiko.

Kūrėjo-Savanorio karo invalido
PETRO DRUSEIKIO
65 m. sukaktis

Ta proga š.m. bal. 11 d. Ročesterio ramovėnų skyriaus valdybos pirmininkas V. Vitkus ir nariai V. Čypas ir M. Pučius lankėsi garbingojo sukaktuvininko gražiuose namuose ir skyriaus narių vardu jį pasveikino. Trumpą sveikinimo žodį tarė ir kūr.-sav. R. Liormonas savo ir Ročestery gyvenančių kūr.-savanorių vardu. Bemaž tuo pačiu laiku sukaktuvininką pasveikinti atvyko bendruomenės apylinkės pirmininkas A. Jancys ir vietinio rezoliucijoms remti komiteto pirmininkas, irgi ramovėnas — J. Jurkus.

Kūr.-sav. Petras Druseikis, kilimo iš Šimonių, Panevėžio apskr., būdamas 19 metų jaunikaičiu, stojo savanoriu 2 p. pulkan 1919 m. birželio mėn., o jau balandžio mėn. 1920 m. savo garbingą karinę tarnybą Lietuvos nepriklausomybei atstatyti užbaigė karo invalidu. Per tą trumpą laiką Petras Druseikis spėjo dalyvauti kautynėse su rusais - bolševikais ir bermontininkais, narsaus karininko Motiejūno-Valevičiaus vadovaujamo bataliono sąstate. Kautynėse su bermontininkais prie Radviliškio, prie garsaus malūno, priešo kulka perskrodė jo kairiąją akį. Tuo būdu jis praliejo kraują už šventą tikslą, kuriam savanoriškai pasiryžo tarnauti. Sukaktuvininko teigimu, tose kautynėse buvo sunkiai sužeistas ir jo bataliono vadas, karin. M. Valevičius.

Pasiliuosavęs iš kariuomenės Druseikis tarnavo apskr. v-ko, polic. vado ir saugumo įstaigose Kaune. 1944 m., prieš antrąją rusų-bolševikų Lietuvos okupaciją, pasitraukė Vokietijon, iš kur 1949 m. atvyko Ročesterin. Sukaktuvininką sveikinusius svečius maloniai pavaišino ponia Julija Druseikienė. Kartu su tėvais gyvena ir sūnus Algimantas, jau Amerikos kariuomenės atsarginis. Nuo š.m. gegužės 1 d. mūsų gerbiamasis sukaktuvininkas išeina pensijon, tuo padidindamas mūsų skaičių. Linkiu jam ir jo šeimai geros sveikatos, taipogi ir toliaus būti tokiu pavyzdingu ramovėnu, kaip iki šiolei kad buvo.

R. Liormonas

Navy ltn. Algimantas Balčiūnas, M.D., tarnaujantis Navy Flight Surgeon, Pacifike, balandžio 26-30 dienomis, tarnybiniai dalyvavo "Aerospace Medical Ass. Convention" — Erdvių medikų suvažiavime, Hilton viešbutyje, New Yorke. Šalia karinio, jis yra įsigijęs jau ir civilinio piloto teises. Suvažiavimo proga, būdamas visą savaitę pas tėvus Newarke, turėjo progos, kiek laikas leido, pasimatyti su artimaisiais ir draugais.

J. A. VALSTYBĖS

— **Prancūzų prieštankinė raketa Entac** bandoma Amerikos 1 šarv. divizijoje. Ji tinka panaudoti ir prieš įtvirtintus lizdus bei kelių užtvaras. **Entac** raketa yra tik 19 colių ilgio, sveria 29 svarus, pramuša plieno plokštę iki 20 colių storumo. Taikinin nuvairuojama per jos pačios velkamą vielą. Ją aptarnauja penkių vyrų grandis: grandininkas, šaulys, jo padėjėjas ir 2 tiekėjai. Kiekvienas iš jų gali iššauti raketą. Apmokymui naudojamas elektroninis aparatas, ku ris pratybose sėkmingai pakeičia brangių raketų iššovimą. Grandies ko votojai ant pečių nešasi vairavimo aparatą ir 3 raketas. Pasiruošimas ug niai užtrunka mažiau kaip 5 minutes.

— Pagaminti **naktiniai žiūronai,** ku rie įgalina matyti tamsoje, pasinaudojant tik natūraliais nakties šviesos šaltiniais (mėnulis, žvaigždės, gaisrai - pašvaistė). Žiūronas savo stiprintuvu tą pagaunamą šviesą sustiprina tūkstančius kartų taip, kad sekėjas aiškiai gali įžiūrėti žmones ir ginklus. Tokių žiūronų turima trys modeliai: mažasis, kuris sveria apie 6 svarus, gali būti pritaisytas ant šautuvo ar laikomas rankoje; vidutinis, sveriąs apie 20 svarų, tinka prie sunk. kulkosvaidžių ir pan.; ir sunkusis, sveriąs apie 40 svarų, pritaisomas ant trikojo ar autovežimio, tinka platesnio kautynių lauko sekimui. Visi 3 modeliai bandomi pritaikyti įvairiems kautynių reikalams. Turima vilties, kad pavyks pagaminti ir visai mažus naktinius žiūronus, kuriuos bus paranku nešiotis pritaikytus prie šalmo.

— Pavyko **perduoti elektros energiją** be vielų malūnsparniui, kuris ją panaudodamas pakilo oran iki 50 pėdų. Elektros energija pasiunčiama, panašia į radaro, antena labai trumpomis bangomis, kurias pagauna malūnsparnio antena, sudaryta iš daug mažų diodų. Tos trumpos bangos, patekę į diodus, persikeičia į tiesioginę elektros srovę, kuri savo keliu suka malūnsparnio elektros motorą.

— Tankai su jiems pritaisytu **vamzdžiu - bokštu,** pervažiuoja vandens kliūtis iki 4,5 m gylio, pav. Reiną prie Koelno. Toki vamzdžiai jau gaminami ir yra standartinė tanko dalis. Vamzdis pritvirtinamas prie tanko bokštelio specialiais prijungėjais, kurie įtaisomi fabrike ar tankų taisymo dirbtuvėse. Patį vamzdį uždeda tanko įgula artėjant prie vandens kliūties, uždėjimas trunka apie 20 minučių. Per šį vamzdį įeina reikalingas oras įgulai bei tanko motorui, juo išeina naudotas oras ir tanko vidun įsiveržęs vanduo. Tanko viršininkas stovi vamzdžio angoje ir davinėja nurodymus vairuotojui, kuris maža ką gali įžiūrėti tankui pasinėrus vandenin. Išlendant iš vandens, vamzdį nuimti užtrunka tik keletas sekundžių. Bandymai parodė, kad toks pervažiavimas dugnu yra labai paprastas ir patikimas. Tanko įgula tokiam pervažiavimui turi būti paruošta. Apmokymui užtenka 4 valandų, čia įeina ir supažindinimas, kaip išsigelbėti, jei į tanką vistik įsiveržtų vanduo. Prie kiekvieno persikėlimo vamzdžio yra duodama dvi kaukės su 18 kūbinių pėdų oro indu ir oro spaudimo normuotoju. Kaukės skiriamos šauliui ir vairuotojui. Tanko viršininkas iššoka iš vamzdžio ir prisipūtęs gelbėjimosi ratą plaukia į krantą. Šaulys yra netoli angos į vamzdį ir lengvai gali išlipti be kaukės. Vairuotojas užsideda kaukę ir laukia, iki vanduo užpildys tanko vidų. Tada jis gali išlįsti pro vamzdį ar per savo duris. Savo pasirinkimą nurodo dar neišlindusiam šauliui.

Visiškai išvengti vandens tanko viduje yra labai sunku. Bet jam pašalinti yra pompa, kurią varo tanko motoras, motorui sustojus, ją suka elektros baterijos bent keletą valandų. Taigi, motorui atsisakius dirbti kai tankas yra po vandeniu, jo įgula gali jį apleisti ramiai ir be kaukių. Kai vanduo tankan veržiasi staigiai ir gausiai, įgulai svarbiausia yra nepamesti galvos: neskubant išlįsti laukan be kaukės ar ją užsidėjus.

Vandenyje sugedusį tanką ištraukia kitas tankas per 10 minučių, jai pirmasis turi prisirišęs savo tempiamąjį lyną. Jei bėdon papuolęs tankas lyno neturi, tai lyną jam pririšti turi narai ir tanko ištraukimas užtrunka apie 20 min.

Tankų pervažiavimo brasta turi būti iššvalgyta. Žvalgybą galima atlikti trimis būdais: iš laivelio su kartimi, išmatuojama gylis ir dugno forma apyčiupom; iš laivelio garsiniu gylio matavimo aparatu, gaunamas tikslus dugno vaizdas tik siauroje linijoje; narų žvalgyba yra patikimiausia ir tiksliausia.

Čia minėtos priemonės ir būdai pervažiuoti tankams vandens kliūtį dugnu yra standartizuoti, nes skaitoma, kad yra patikimi ir saugūs naudoti tinkamai parengtiems tankistams.

— **Lankstus aluminin is kilimas** pertiestas per smėlį ar pelkę padaro gerą kelią autovežimiams. Tokį kiliminį taką, 3 m. pločio, 78 m. ilgio ir 5 cm storio, pakloja paprastas sunkvežimis su reikalingais nesudėtingais priedais. Sunkvežimis tą kilimą nuvynioja nuo jo paties vežamo ritinio, jį pamindamas po savo ratais.

M. M.

— — —

AUKOJO KARIUI:

15 dol.: M. Dambrauskas, Renton, Mich.

6.00 dol.: Lungys, B., Chicago, Ill.

Po 4 dol.: Adomaitis J., Tinley Pk. Ill., Banys, Alz., Stamford, Conn., Burba, Br., Detroit, Mich., Ceilius, Jz. Woodhaven, N. Y., Gruodis J., Monticello, N. Y., Ivanauskas, A., Detroit, Mich., Lukas A., Detroit, Mich., Malinauskas St., Hamtramck, Mich., Manomaitis, M., Boston, Mass., Svilas B., Detroit, Mich., Žilėnas K., Cicero, Ill.

Po 2 dol.: Kielius K., Chicago, Ill., Vilėniškis A., Dorchester, Mass., Zalatorius Jz., Belleville, Canada, žadvydas O. Los Angeles, Calif.

Po 1 dol.: Adamkevičius, Ig., Chidago, Ill., Andrašūnas J., Los Angeles, Calif., Bliudžius And., Detroit, Mich., Giedrys, And., Brooklyn, N.Y., Kačergius V., Verdun, Canada, Lukaševičius St., Chicago, Ill., Povilavičius Ig., Yonkers, N. Y., Žadvydas O. Los Angeles, Calif.

Kareiviai be milinių

Tokiu pavadinimu Valstybinė Grožinės Literatūros Leidykla Vilniuje 1963 metais išleido kelių autorių sudėtinę, neva "apybraižų", knygą, kurioje aprašomi sovietinių parašiutininkų ir vietos komunistų žygiai, tuo metu vokiečių okupuotoje Lietuvoje, II Pas. karo metu. Atrodo, kad straipsniai pradžioje buvo spausdinami sovietinėje spaudoje, tik vėliau surinkti ir išleisti atskira knyga, pridedant šių "herojų" atvaizdus ir įvairių dokumentų nuotraukas. Knyga skaitoma lengvai, lyg koks romanas, tik gaila, kad krauju ir ašaromis rašytas. Daugelyje vietų nekaltų žmonių krauju apšlakstytas, kurie pateko į karo sūkurį prieš savo norą ir reikalą.

Knygoje minimi parašiutininkai susidarė iš įvairių bolševikinių pareigūnų, partijos veikėjų, komjaunuolių ir šiaip įvairių asmenų, pabėgusių kartu su besitraukiančia sovietų kariuomene į Rusijos gilumą prasidėjus 1941 m. birželio 23 d. Vokietijos — Sov. Sąjungos karui. Didelė dalis pabėgėlių vyrų buvo įjungta į, taip vadinamą, Lietuvišką diviziją, tačiau kiti — vyrai ir net merginos, daugumoje užsigrūdinę komunistiniai veikėjai pirmos bolševikų okupacijos metu ir iš anksčiau, rasti tinkami šiai akcijai, buvo surinkti jau 1941 m. pabaigoje į tam tikrą netoli Maskvos esantį centrą ir čia apmokomi šokti su parašiutais, bei visokių parašiutininkams reikalingų "gudrybių": išeiti karinį apmokymą, naudotis minomis sprogdinant įvairius objektus, įvairių sabotažo ir teroro veiksmų, šnipinėjimo meno, o dalis buvo apmokyti radistais.

Visas šis margas tikrų banditų būrys jau 1942 m. pradžioje pradėtas nuleidinėti parašiutais į užfrontę, daugiausia Kazėnų apylinkės miškuose, netoli Naručio ežero, Gudijoje, kur jie turėjo savo vadovybę, aprūpinimo bazę, ir iš kur jie, mažais būreliais padalinti, naktimis slinkdavo gilyn į Lietuvos teritoriją. Kita dalis buvo nuleista įvairiose kitose Lietuvos vietose.

Antroji šių "kareivių be milinių" pusė susidėjo iš įvairių vietos gyventojų, daugumoje rusų kilmės, Lietuvos piliečių, dėl įvairių priežasčių nespėjusių pabėgti su raudonąja armija, arba ir nenorėjusių bėgti, tačiau, kurie, vokiečiams užėjus, kurstomi per radiją iš Maskvos, arba specialiai numestų parašiutininkų skatinami ir instruktuojami, prisidėjus besislapstantiems, arba iš stovyklų pabėgusiems, rusų karo belaisviams, susimetę į gaujas ėmė plėšti ir terorizuoti ne tik vokiečių karius, arba naikinti jų karinius objektus, bet ir kitus Lietuvos gyventojus, nėjusius su jais ranka rankon.

Pirmoje eilėje su šiuo gaivalu teko kautis Lietuvos policijai, tiktai kai kada ir kai kuriose vietose prisidedant vokiečių kariuomenei. Anais laikais, ypatingai 1943-44 metais, pakeliavus kur nors Lietuvos provincijoje, nereta buvo išgirsti, kad čia ir čia slankioja kažkokie ginkluoti banditai, kad jie čia, ar ten, ką nors užpuolė, apiplėšė, nužudė, kad vienoje ar kitoje vietoje įvyko su policija susišaudymas ir būta nukautų, bet tik retais atvejais tebuvo žinoma, kas tie nukautieji yra, nes vietos gyventojai jų neatpažindavo. Tiesa, parašiutininkai irgi buvo aprūpinti dokumentais, betgi tik padirbtais, o savo tarpe vadinosi prasimanytais vardais ir slapyvardėmis. Todėl ir policija ne visais atvejais jei ir pasisekdavo sugauti gyvą parašiutininką, arba jį nukauti, žinojo, su kuo turi reikalą. Dabar šioje knygoje visa atidengiama kaip ant delno: duodama jų tikrosios pavardės ir gyvenimo aprašymai, įdėtos fotografijos, jei žinoma — ir žuvimo aplinkybės. Užtat policija, kuri buvo priversta kovoti su šiais skėriais, anų laikų aktyvistai, buvusieji šauliai ar šiaip patriotiniai nusiteikę Lietuvos gyventojai, kuo nors prisidėję prie jų veiklos išaiškinimo ar likvidavimo, knygoje pavaizduoti biauriausiomis spalvomis, nesigailint viso bolševikinio keiksmų žodyno ir visų jų žinomų epitetų.

Pirmiausia aprašoma seno Lietuvos komunistinio pogrindžio veikėjo, ilgus metus sėdėjusio kalėjimuose už priešvalstybinę veiklą, žydo Iciko Meskupo — Adomo grupės veikla. Šis asmuo su dar kitais devyniais vyrais, 1942 m. kovo 7 dienos naktį, parašiutais buvo numesti Latvijos teritorijoje, iš kurios patraukė į Lietuvos pusę, tačiau, jau kitą dieną susikovė su latvių policija prie Torkelės, kur keturi iš jų žuvo. Likusieji atkeliavo ir įsikūrė Biržų girioje, kur, dar nespėję nė užmegzti radio ryšio su Maskva, lietuvių policijos buvo apsupti ir kautynėse žuvo visi iki vieno. Žuvusiųjų tarpe buvo senų komunistinio pogrindžio veikėjų, pav. Lietuvos komjaunimo centro komiteto sekretorius Izraelis Icikovičius, Petras Pajarskis, jau 1918 m. Kupiškyje suorganizavęs komunistinę kuopelę, su kuria 1919 m. aktyviai prisidėjo prie raudonosios armijos, kovojant su Lietuvos kariuomene, Alteris Kleineris, buvęs Šiaulių miesto kompartijos sekretorius, Mironas Voitenka, buvęs Jonavos valsčiaus partorgas, Jonas Kanopa, sėdėjęs Raseinių kalėjime už komunistinę veilą, Aleksandras Jacovskis — centro komiteto narys, Valerijonas Mockus— Mažeikių kompartijos sekretorius, Alfonsas Vildžiūnas — 1919 m. bolševikų eilėse kovojęs su Lietuvos kariuomene Kupiškyje ir Kavarske, ir Stasys Šklėrius — Rokiškio apskrities kompartijos sekretorius.

Tolesniuose skyriuose pasakojama apie Jonavos apylinkėse veikusią, daugiausia iš vietos rusų kilmės gyventojų susidėjusią teroristų grupę, prie kurios buvo prisijungę iš nelaisvės pabėgę rusų belaisviai, apie Kaune susitvėrusią slaptą kuopelę, leidusią laikraštuką "Kova", apie Kauno geležinkelių depo sabotažininkų veiklą.

Jonavos teroristų grupė, kaip su pasididžiavimu knygoje pasakojama, apšaudė vokiečių karinę vilkstinę, vykusią iš Kauno plentu Ukmergės link, ir nuvertė karinį traukinį prie Kalnėnų stoties. Tačiau 1942 m. liepos mėnesio vieną dieną grupė buvo apsupta miško stovykloje ir kautynėse didesnė jų dalis — apie dvidešimt — buvo nukauti.

Kauno pogrindinę grupę suorganizavo parašiutininkas, "karo žvalgybos karininkas majoras" Kazys Trinkūnas, buv. Lietuvos kariuomenės karininkas, išdavikiškai perėjęs tarnauti bolševikams. Jis ir jo sėbras Stasys Keturka buvo nukauti susišaudyme su policija viename Napoleono gatvės name, kur jie buvo užsibarikadavę.

Štai kaip aprašoma nukautojo teroristo Juozo Lavrentjevo, nušovusio du policininkus, "atpažinimo" scena: "Žuvusiojo kūną policininkai atvilko į miestelį, numetė ant žemės prie bažnyčios. Lavonas gulėjo aikštėje tris dienas. Nacionalistai varė į aikštę gyventojus, klausinėjo: "Kas jis? Pažįstate?" Ketvirtą dieną lavoną pririšo už kojų prie vežimo, nuvilko už miestelio, į žydų kapines, ir užkasė" (pusl. 53). — Niekados neteko girdėti, kad Lietuvos policija šitokį "atpažinimo būdą" kur nors būtų pavartojusi. Šitoks "atpažinimo būdas" Lietuvoje nebuvo žinomas iki tol, kol "išlaisvintojai" 1945 m. vėl neatsibeldė ir nepradėjo kovų su Lietuvos partizanais. Juk tai žodis žodin atatinka tam, ką jie darė su nukautais Lietuvos partizanais...

Čikagos Ramovėnei ne tik seka politiką, bet domisi ir kultūriniu gyvenimu

L.V.S. Ramovės Čikagos skyrius turėjo metinį narių susirinkimą, gausų dalyviais. Susirinkimas įvyko š. m. sausio mėn. 28 d. ,Jaunimo Centro rūmuose. Jame išrinko ir naują valdybą, kurią sudaro: pirm. — A. Juškevičius, vicepirm. A. Maslauskas, sekr. — A. Juškaitis, kultūros reikalams atst. — Edm. Vengianskas, ižd. — K. Leknickas.

Naujoji skyriaus valdyba nedelsdama ėmėsi konkretaus darbo: jau turėjo tris darbo posėdžius, kur nustatė ir priėmė metinės veiklos darbo planą; išleido skyriaus biuletenį, surengė kultūrinę popietę.

Skyriaus išleistas biuletenis, vardu "Ramovėnas", yra periodinis leidinys, skirtas skyriaus veiklai aktyvinti, skyriaus narius ir jų mintis jungti. Išleistame biuletenio numeryje rašo: A. Juškevičius, jis pateikė ir įvadą, K. Maslauskas rašo tema "Politinės džiunglės", Edm. Vengianskas rašo biuletenio turinio reikalu. Biuletenyje valdyba sveikina skyriaus narius Velykų švenčių proga. Biuletenį redaguoja valdybos narys Edm. Vengianskas. Leidinys yra užgirtinas ne tik savo paskirtimi ir turiniu, bet taip pat tenka pasidžiaugti ir jo techniškų apipavidalinimu: gražus pažiūrėti ir malonus paimti į rankas.

š. m. balandžio mėn. 4 dieną valdyba surengė įdomią kultūrinę popietę, įvykusią Jaunimo Centro rūmuose. Programai pateikė spalvotas nuotraukas. Nuotraukas padarė, rodė ir jas aiškino keliautojas kun. dr. I. Urbonas. Nuotraukas rodyti techniškai pagelbėjo inž. J. Variakojis. Nuotraukų turinys: Indija ir Šv. Žemė. Jų rodymas užsitęsė virš dviejų valandų. Žiūrovai su didžiausiu susidomėjimu sekė nuotraukas ir klausė dr. I. Urbono įdomių komentarų, švelniu jumoru perpintų, tad ir nepajuto,

VETERANŲ VEIKLA

kaip praėjo tos dvi valandos. Susirinkusieji ir svečiai ilgomis katutėmis nuoširdžiai dėkojo kun. Urbonui ir valdybai, pateikusiems taip įdomią programą.

Šią kultūrinę popietę dar praturtino ir akordeono garsai — jaunius J. Bagdžius pagrojo keletą dainelių akordeonu, jis šią programėlę pavadino "Aplink pasaulį". Jaunasis muzikantas yra skyriaus nario Bagdžiaus sūnus. Tai džiugu ir sveikintina, kad ramovėnai sugeba savo atžalas vestis drauge su savimi tautinės kultūros keliu!

Programai pasibaigus, sekė lengvos vaišės, kurias paruošė skyriaus valdybos nariai, talkinami savo žmonų - birutininkių.

L.V.S. Ramovės Centro valdybos atstovas plk. A. Rėklaitis padėkojo kun. dr. I. Urbonui už kultūrinę dovaną ramovėnams, pasidžiaugė mažojo Jonuko muzikiniu sugebėjimu ir padėkojo skyriaus valdybai už šios kultūrinės popietės surengimą.

Kultūrinėje popietėje dalyvavo apie 80 asmenų, ramovėnų, birutininkių ir svečių.

Korespondentas

GIMĖ "RAMOVĖNAS"

TAI LVS Ramovės Čikagos sk. vbos 1965 m. balandžio 2 d. išleistas biuletenis Nr. 1. Leidinėlis 7 puslapių. Spaustas rotatorium žalsvame popieriuje. Turinys: "Kolegos ramovėnai" — įžanginis žodis sk. v. pirm. A. Juškevičiaus; "Politinėse džiunglėse" — sk. v. vicepirm. A. Maslausko straipsnelis apie JAV politiką ir veiksmus pietryčių Azijoje ir liberalų pastangos ją trukdyti; straipsnelis "Nauji ginklai" pateikia trumpą žinutę apie J. A. V. armijoj įvestą naują specialų tanką - purkštuvą. Jis pripildytas skystų dujų "Herbicide Mixture Orange 198-2-447". Šie dujų tankai gali būti nešiojami ir lėktuvais, kurie puldami priešą, apipurškia dujomis numatytą plotą, kur gyvybė žūsta. "Gerbiamieji kolegos Ramovėnai" — sk. v. kultūrinių reikalų vadovo E. Vengiansko žodis biuletenio pasirodymo proga; "1965 m. Chicagos sk. vbos darbo planas" ir kitos žinios apie skyriaus šiais metais atliktus bei atliekamus darbus. Paskutiniame puslapyje ramovėnai raginami skaityti ir prenumeruotis žurnalą "KARĮ". Skyriaus valdyba kviečia visus narius teikti kult. reik. vadovui E. Vengianskui korespondencijas, straipsnius, aprašymus bei pranešimus. Tai pageidaujama medžiaga biuleteniui. Biuletenis skiriamas tik Čikagos ramovėnams. Jame bus mūsų vidaus gyvenimo ir veiklos svarbesni momentai sužymėti ir uždokumentuoti. Čia tilps ir reikiama informacinė medžiaga. Biuletenį gaus visi skyriaus ramovėnai tiek aktyvūs, tiek pasyvūs. Jo pagrindinis tikslas — įtraukti visus ramovėnus į aktyvią kultūrinę veiklą ir atnaujinti, sustiprinti glaudesnius bendradarbiavimo ryšius su valdyba ir visais skyriaus nariais. Biuletenis žadamas leisti vieną kartą per du mėnesius. Leidžia sk. v-ba, redaguoja E. Vengianskas.

"Ramovėno" gimimas — naujosios sk. v-bos gražus, svarbus ir sveikintinas užsimojimas. Padėkim sk. v-bai jį užauginti, išugdyti ir subrandinti. Jis turi tapti mūsų darbų ir siekimų atspindžiu. Jis bus mūsų ryšininkas. Su jo pagalba mes pasijusime artimesni, draugiškesni ir nuoširdesni tarpusavyje. Jo būsime paskatinti visi savo konkrečiais darbais dėtis prie užsibrėžtų planų ir darbų vykdymo.

A. Rėklaitis

Kituose skyriuose aprašoma Panevėžio, Dotnuvos, Šakių ir Kazėnę miškuose veikusių teroristų grupių veikla. Dauguma jų žuvo susidūrimuose su policija ir vokiečių kariais. Paskutiniame skyriuje, pavadintame "Ar važiuosite į Kužius?" (toks buvo parašiutininkų duotas slaptažodis susirišimui su slaptos kuopelės nariais), pasakojama apie slaptos komunistų kuopelės, įsisteigusios "Bato" (buv. Frenkelio) odos ir avalynės fabrike Šiauliuose, veiklą ir žygius. Ką ši kuopelė nuveikė? F. Laurinaitis, parašęs šią apybraižą, jos veiklą taip nusako: 1. Dar prieš vokiečių kariuomenei užimant Šiaulius, kuopelės organizatorius Anatolijus Ryžakovas, padedamas Stepono Molčanovo ir buv. Šiaulių kompartijos rajkomo sekretorės Esteros Ošerytės, fabriko katilinėje sudegino visus fabriko komunistų kuopelės dokumentus ir bylas; 2. Virš paminėti, prisidėjus dar penkiems lietuviams, 1941 m. pabaigoje suorganizavo fabrike MOPRo skyrių šelpti į Rusiją pabėgusių komunistų šeimoms; 3. 1942 m. gegužės 1 d. ant fabriko iškabino raudoną vėliavą; 4. Suorganizavo fabrike sabotažą: gadino įrengimus ir mašinas, naikino inventorių, vogė odas; 5. 1943 m. rudenį susirišo su Vaiguvos valsčiuje operavusia parašiutininkų grupe ir ruošėsi plataus masto sabotažo ir teroro veiksmams Šiaulių mieste ir apylinkėje. Tačiau, kaip "apybraižos" autorius tvirtina, kuopelės veikla policijai buvo žinoma jau nuo pat pradžios ir, kai buvo suimtas jos ryšininkas, kuopelė buvo susemta.

A. Beržinis

NIAGAROS PUSIASALIS, CANADA

1965 m. kovo 28 d. įvykęs ramovėnų visuotinis narių susirinkimas išsirinko naują valdybą ir revizijos komisiją. Valdybos pirm. Jonas Grigas, sekr. J. Vyšniauskas, ižd. J. Skeivelas, ligonių lankytojas L. Markelis ir pareng. vad. J. Kavolėlis. Revizijos komisiją sudaro: Juozas Grigas, Z. Jakubonis ir P. Polgrimas.

Susirinkimo diskusijose daugiausiai buvo visų dėmesys atkreiptas į mūsų skyriaus ruošiamą dešimtmečio minėjimą, kuris įvyks balandžio 24 d. 1965 m., 6 val. vak. Merritton Community Centro salėje, Park Ave., St. Catherines, Ont., Canada.

Susirinkimo buvo nutarta pagerbti seniausiai atvykusius į Kanadą ramovėnus, ir organizacijai nusipelniusius asmenis. Tai gražūs gestai organizacijos veikloje, kurie skatins ir pasyvius asmenis nevengti darbo.

Be to, susirinkime buvo pasidžiaugta Lietuvos generalinio konsulo Kanadoje dalyvavimu, kartu su ponia, mūsų minėjime. Konsulas dalyvauja minėjimo atidarymo žodžiu, tuo pažymėdamas, kad lietuviškosios atstovybės remia mūsų organizacijų veikimą ir jų egzistenciją tremtyje. Dr. J. Žmuidzinas jau trečią kartą dalyvauja ramovėnų suruoštame minėjime, o choras "Varpas", kuriam vadovauja komp. muz. St. Gailevičius, davė net septynis gražiausius koncertus ramovėnų minėjimuose, tik dešimties metų laikotarpyje! Tai kultūringiausias ginklas tėvynės laisvinimo darbe: lietuviškasis žodis, daina ir plunksna.

Dešimtmečio proga buvo padaryta nuotrauka visų susirinkime dalyvavusių narių, kurią čia talpiname.

J. V.

LOS ANGELES RAMOVĖNŲ VEIKLA

LVS Ramovės Los Angeles skyriau visuotinis narių susirinkimas įvyko š. m. vasario 28 d., sekmadienį, šv. Kazimiero parapijos salėje. Dalyvavo 16 narių. K. Liaudanskas, skyriaus valdybos pirmininkas, atidarė susirinkimą, pateikė darbotvarkę ir, dalyvių pageidavimu, pirmininkavo. Sekretoriavo P. Pakalniškis.

Apyskaitinį skyriaus veiklos pranešimą referavo skyriaus valdybos pirmininkas. Valdybos kadencijos laikotarpyje buvo atlikti šie svarbesnieji darbai: suruošta du meno — literatūros vakarai. Pravestas Lietuvos kariuomenės atkūrimo iškilmingas minėjimas. Paskaitą skaitė plk. ltn. K. Pažemėnas, atlikta meninė dalis ir rinktos aukos Liet. Laisvės kovų invalidams paremti. Skyriaus valdyba turėjo 6 posėdžius, skyriaus narių susirinkimų — 4. Skyriaus asmeninė sudėtis keitėsi: naujų narių priimta 4, atvyko iš Čikagos sk. ir užsiregistravo 1, išvyko kitur 1, išbrauktas 1. Šiuo laiky skyrius turi 46 narius. Praeitų metų darbo veiklos planas įvykdytas, išskiriant ramovėnų su šeimomis išvyką, kuri irgi valdybos buvo paruošta, tačiau iš vakaro kilo didelis miško gaisras San Bernardino kalnuose, kur buvo numatyta vykti, todėl kelionė ir liko neįvykdyta.

Iždininkas perskaitė piniginės apyvartos apyskaitą ir informavo, kaip buvo telkiamos lėšos. Kasos stovis: 1964 m. sausio 1 d. liko 46.24 dol. Gauta pajamų 632.26. Išlaidų padary-

Niagaros Pusiasalio ramovėnai; pirmoje eilėje iš k. į d.: J. Vyšniauskas, L. Markelis, P. Polgrimas, J. Grigas, J. Kavolėlis. Antroje eilėje: J. Šarapnickas, P. Balsas, Z. Jakubonis, Juoz. Grigas, J. Skeivelas, St. Gudaitis, Pr. Meškauskas ir V. Beliūnas.

Los Angeles skyriaus ramovėnai, dalyvavę 1965 m. vasario 28 d. visuotiniame narių susirinkime. Iš kairės sėdi: A. Pinkus, K. Venclauskas, J. Andrius, K. Vec-Zemelis, O. Žadvydas, K. Liaudanskas, A. Avižienis, V. Karalius, A. Mironas; stovi: P. Litvinas, V. Augus, P. Gasparonis, V. Apeikis, P. Pakalniškis, J. Činga.

ta 350 09. 1965 m. sausio 1 liko 282.17. Stambesnės pajamos gautos: iš dviejų meno - literatūros vakarų pelnas 223.13. Surinkta aukų Liet. Laisvės kovų invalidams 198.90. Aukos, kaip kas metai, buvo renkamos Liet. kariuomenės minėjimo metu parapijos kieme. Iš anksto buvo paskirtos poros ir rinkikams įteikti aukų lapai. Moterys buvo kviestos iš kitų organizacijų. Tačiau rinkimo dieną, ne visi paskirtieji atvyko. Teko įsijungti valdybos nariams į rinkėjų eiles, nors jie ir buvo užimti minėjimo tvarkymo reikalais. Aukų lapais surinko: A. Bulota, sekretorius — 26.50, V. Česna ir L. Žilevičiūtė — 13.50, B. Narbutas ir S. Žadvydienė — 77.70, J. Steikūnas — 45.45, O Žadvydas, iždininkas — 36.25.

Didesnės išlaidos: pasiųsta Lietuvos Laisvės kovų invalidų draugijos pirm. B. Tvarkūnui 200 dol., Liet. laisvės kovų invalidui P. Pleskevičiui 20 dol., "Kariui" 45 dol., krepšininkų kelionę į Australiją paremti — 20 dol.

Kontrolės komisijos aktą perskaitė V. Karalius. Komisija patikrinusi pajamas ir išlaidas rado: visos pajamos ir išlaidos turi pateisinamuosius dokumentus, gražiai sutvarkytus piniginėje byloje, ir kasos knyga vedama tvarkingai. Iždininko patiektą piniginę apyskaitą susirinkimas patvirtino.

Ramovėnas V. Augus, National Rifle Association of America narys, supažindino dalyvius su minėtos draugijos paskirtimi ir įstojimo sąlygomis. Po diskusijų, nutarta pavesti sk. valdybai, susitarus su Los Angeles šaulių kuopos valdyba, suregistruoti asmenis, norinčius tapti nariais, sutrumpintai vadinama NRA. Sudarius bendrą sąrašą patiekti V. Augui, kuris tarpininkaus priimti į NRA. Šaulių kuopos valdyba jau anksčiau šiuo reikalu kreipėsi į NRA centro valdybą. Atsakė, kad vienetas nepriimamas į narius, pareiškimus paduoda kiekvienas asmuo paskirai su vieno tos draugijos nario liudininko parašu. Metinis mokestis 5 dol., įskaitant ir žurnalą "The American Rifleman". Keletas šaulių jau yra įstoję į NRA ir atlieka šaudymo pratimus netoli Los Angeles esančioje Angeles Schooting Club, Marec range šaudykloje.

"Kario" atstovas supažindino susirinkimą su LVS Ramovės CV išleistu 1955 m. gruodžio 20 d. bendraraščiu nr. 28, kuris gyvenime liko pamirštas, tik ketvirtadalio skyriaus narių vykdomas. Nariai įvairiom progom raginami prenumeruoti ir remti auka "KARĮ". Kadangi dauguma sk. narių yra pasyvūs, tenka jieškoti priežasčių ir jas apsvarstyti.

Ramovėnai (prenumeratoriai ir **neskaitantieji** bei **neprenumeruojantieji** "Karį" — pabraukimai Red.) yra pareiškę keletą pageidavimų, kuriuos čia pažymėsiu. Keistinas dabartinio "Kario" turinys. Ateityje nespausdinti senovės istorijos, ilgų, per ištisą metą besitęsiančių straipsnių, vadinamų studijom. Yra nuobodūs ir tie, kurie įdomaujasi istorija, gali rasti medžiagos kituose leidiniuose. Istorijos medžiaga tinka spausdinti Lietuvių Istorijos Draugijos leidžiamame leidinyje "Tautos Praeitis", kuris ir yra šiai paskirčiai skiriamas. Pageidaujama, daugiau telpinti straipsnių iš netolimos praeities, gyvų liudininkų prisiminimų: Lietuvos laisvės kovų, bolševikų, vokiečių okupacijos ir II Pasaulinio karo laikotarpio. Taip pat, iš lietuvių karių veiklos I Pasaulinio karo meto. Pasigendama ir "Kuprinės Pabirų". Tai tokie pageidavimai vieno skyriaus. Ar jie sutampa su daugumos skaitytojų nuomone, paaiškėtų, jei "Kario" štabas išsiuntinėtų anketas į skyrius ir paskelbtų davinius. Susirinkimo metu ir minint Liet. Kariuomenės šventę, atstovas išdalino "Kario" kviesl}.

Po pranešimų sekė sk. valdomųjų organų rinkimai. Naujoji valdyba pasiskirstė pareigomis: K. Liaudanskas — pirm., O. Žadvydas — ižd., P. Gasparonis — sekr. Kontrolės komisijon išrinkti: V. Apeikis, V. Karalius ir K. Venclauskas.

K. Liaudanskas pasiūlė susirinkimui, Vasario 16 d. proga, skirti auką Rezoliucijoms remti k-tui, o J. Andrius — Tautos fondui. Kiekvienam paskirta po 15 dol. Darbotvarkei išsekus, susirinkimas buvo baigtas.

Tenka pažymėti, kad sk. valdybos pirm. K. Liaudanskas yra daugelio organizacijų aktyvus narys: Liet. bendruomenės vakarų apygardos pirmininkas, Liet. bendr. centro namų direktorių pirm., Prekybos rūmų vald. narys, Rezoliucijoms remti komiteto narys, Alto ižd.. Ramovėnų santykiai geri su visomis vietos organizacijomis. Nariai aktyviai dalyvauja ir kitose organizacijose.

O. Žadvydas

— — —

KARIO turinį kuria patys skaitytojai ir nedidelis skaičius pastovių bendradarbių.

Jei Los Angeles ramovėnai savo pageidavimus, kartas nuo karto, paremtų nenuobodžiais straipsniais ir aktualia medžiaga, kokią jie mėgsta patys skaityti, KARIO turinys galėtų įgyti jų pageidaujamą pobūdį.

Tarp kitko, tiesa, kad istorinės temos tinka spausdinti Istorikų Draugijos leidinyje. Tačiau, irgi tiesa, kad karinės istorijos temos tinka spausdinti KARYJE. Red.

Pagerbiant plk. J. Šlepetį jo 70 m. amžiaus ir visuomeninės veiklos sukakties proga, balandžio 3 d. Maspetho lietuvių parap. salėje, Ramovės New Yorko sk. p-kas kpt. V. Alksninis įteikia Jubiliatui paveikslą. Kairėje—dr. A. Šlepetytė - Janičienė ir T. Šlepetienė.
Nuotr. V. Maželio

ROCHESTERIO RAMOVĖNŲ METINIS SUSIRINKIMAS

įvyko kovo 28 d. ramovėno V. Vismano svetainėje; iš bendro 30 narių skaičiaus susirinkime dalyvavo 17. Daugumoje tai vis tie patys asmenys — uolūs ir aktyvūs susirinkimų lankytojai. Labai pageidautina, kad visi sveiki ramovėnai susirinkimus lankytų, dalyvautų veiklos klausimų svarstyme, gal iškeltų naujų minčių kaip sustiprinti skyriaus veiklą. O, be to, tai vis proga ramovėnams susitikti, pasikalbėti, pajusti, kad esame vienos šeimos nariai.

Susirinkime negalėjo dalyvauti po sunkios tulžies operacijos besveikstąs Pr. Saladžius ir tebesergąs J. Draugelis. Susirinkimui pirmininkavo J. Jurkus, sekretoriavo K. Miškinis. Valdybos pirmin. V. Vitkus papasakojo, kas buvo metų bėgyje padaryta: suruoštas kariuomenės atkūrimo minėjimas 1964 m. lapkričio 22 d., su adv. J. Smetonos paskaita, pasiųsta iš surinktų šventės metu aukų karo invalidų sąj. pirmininkui 64 dol. Apgailestauta, kad tradicinis kariuomenės minėjimo dienos ramovėnų pobūvis ir tradicinė gegužinė, dėl techniškų kliūčių ir susidariusių nepalankių aplinkybių, negalėjo įvykti. Buvo paskirtos aukos: 50 dol. pirkimui naujos scenos uždangos parapijos salėje ir 15 dol. šokėjų grupei, vykstant į Lietuvių dieną Niujorkan; įsigyta Lietuvos vėliava nusipelnusių Lietuvai mirusių ramovėnų pagerbimui, pridengiant ja mirusiojo karstą; mirusiųjų pagerbimo dienoje aplankyti ramovėnų ir jų šeimų kapai, prie kiekvieno tartas trumpas pagerbimo žodis, įsmeigtos Amerikos ir Lietuvos vėliavėlės, padėtos gėlės; aplankyti sergantieji ramovėnai; suruošta istoriko Al. Jančiaus vieša paskaita apie 1863 m. lietuvių sukilimą.

Kontrolės komisijos pranešimą padarė R. Liormonas. Pajamų - išlaidų knyga iždininko M. Pučiaus vedama tvarkoje. Be nario mokesčių ir surinktų karo invalidų aukų — kitų pajamų neturėta; palyginus su pajamomis — aukos uždangai ir kelionei neproporcingai didelės. Kai kurie nariai su nario mokesčiu gerokai atsilikę, reikėtų gal kiekvienam pasiųsti raštu paraginimą, nurodant statuto str.

Naujoji valdyba išrinkta pagal V. Vitkaus pasiūlymą: visi dalyvaujantieji susirinkime laikomi kandidatais ir iš jų tarpo buvo renkami valdybos nariai. Tuo būdu išrinkti: Jurkus, Keiba, Liormonas, Pučius, Vitkus; kandidatais liko: Čypas ir Matiukas.

R. Liormonui, dėl svarbių priežasčių, aktyviai valdyboje dalyvauti negalint, jo vieton pakviestas kand. V. Čypas. Kontrolės komisijos nariais būti sutiko: Burkūnas, Vismanas ir Liormonas.

Kadangi skyriaus Garbės pirm-kas B. Saladžius negalėjo dėl nesveikatos dalyvauti, tai jo sveikinimus ir linkėjimus susirinkusiems perdavė R. Liormonas. Prezidiumas buvo įgaliotas B. Saladžiui padėkoti ir jį pasveikinti.

Iškelti pageidavimai: kad naujoji valdyba veiktų, kiek sąlygos leidžia, taip, kaip statute numatyta, atliktų duoklės prievolę Centro valdybai, būtinai parūpintų mūsų, taip gražiai leidžiamam, laikraščiui "Karys" sušelpti lėšų.

Linkiu naujai valdybai, pagal iš anksto sudarytą planą, ryžtingai veikti, tada ir visų narių parama bus užtikrinta, tada ir skyrius bus gyvesnis, sveikesnis ir jam nebegręs mirties pavojus. **R. Liormonas**

Mirė buv. Lietuvos karo aviacijos lakūnas A. Grinius

1965 m. sausio 14 d. Frezno mieste, Kalifornijoje, staiga mirė Aleksas Grinius (buv. Grinevičius). Jis gimė 1912 m. balandžio 4 d. Ukmergėje. Baigęs šiaulių mokytojų seminariją, metus mokytojavo pradžios mokykloje. Nutaręs dirbti Lietuvos kariuomenėje, 1936 m. baigė Karo mokyklą Kaune ir pradžioje buvo paskirtas j. ltn. į 1 gusarų pulką Kaune. Po metų perėjo į Karo Aviacijos mokyklą, ir po to tarnavo Lietuvos karo aviacijoje Kaune ir Panevėžyje ltn. laipsnyje, karo pilotu. Lankė augštuosius karininkų kursus. Sovietų okupacijos metu vėl mokytojavo prie Kauno, o vokiečių okupacijos laikais tarnavo lietuvių batalione pagelbiniuose daliniuose.

Tremtyje nuo 1948 m. rudens iki 1957 m. pavasario gyveno Kalifornijoje, vėliau Bostone, Mass., Vašingtone, D. C. ir Palo Alto, Calif. Dirbo vaistų pramonės administracijoje, jojimo kursuose, universiteto bibliotekoje. Palaidotas Fresno, Calif.

Amerikoje liko jo sūnus Vygintas, aeronautikos inžinierius.

A. A. Dr. Vytautas Grybinas

A. a. dr. Vytautas Grybinas gimė 1919 m. vasario 17 d. Lukšiuose, Šakių apskr., mokytojo šeimoje. 1938 m. baigęs Šakių "Žiburio" gimnaziją vienais penketukais, išvyko atlikti karinės prievolės. 1939 m. baigė Karo mokyklą artilerijos leitenanto laipsniu. Pradėjo studijuoti mediciną V. D. universitete Kaune. Karo aplinkybės bei okupacijos sutrukdė jo studijas, todėl teko jas baigti Vokietijoje. Atvykęs į JAV 1949 m., atlikęs Internship ir išlaikęs reikiamus egzaminus, įsikūrė St. Louis, Missouri valstijoje. Čia vėl teko atlikti karinę prievolę, kaip ir daugumai mūsų daktarų — kapitono laipsnyje. Grįžęs pasižymėjo dideliu sąžiningumu ir darbštumu savo nelengvoje gydytojo profesijoje. Jis niekad nežiūrėjo į pacientų materialinį pajėgumą, nedarė jokio skirtumo, o teikė pagalbą visiems, kas tik į jį kreipėsi. Negailėdamas savo sveikatos, dirbo ilgiausias valandas be poilsio, kuo, matyt, sutrumpino savo gyvenimą. Ir taip, 1963 m. balandžio 26 d., savo rezidencijoje, ištiktas širdies smūgio, mirė vos 44 m. amžiaus sulaukęs. A. a. dr. Vytautas Grybinas buvo ne tik darbštus, bet ir gabus. Nesvetimas jam buvo plunksnos darbas, o erdvų jo butą puošė jo paties meniškai atlikti gausūs paveikslai: tėvo ir brolio portretai, tėviškės ir Lietuvos gamtos vaizdai. Ir taip sunku tikėti, kad jo jau nebėra šioje žemėje: tokio jauno, gabaus ir reikalingo žmogaus! Palaidotas jis Mt. Carmel kapinėse Belleville, Ill., mieste, kuriame su šeima gyveno.

M. K.-R.

A. A. Viršila Antanas Jonukaitis

Vasario 10 dieną, sulaukęs vos 56 metų amžiaus, atsiskyrė su šiuo pasauliu buvęs Lietuvos kariuomenės karys ir valdininkas Lietuvoje, o čia buvęs Lietuvių Tautinės S-gos Čikagos skyriaus pirmininkas ir buvęs B.L.P.T. Klubo "Krivulės" valdybos narys, Antanas Jonukaitis.

Velionis ilgą laiką tarnavo Lietuvos kariuomenėje, gusarų pulke, štabo viršilos pareigose. Buvo labai darbštus, tvarkingas ir pareigingas. Betarnaudamas įsigijo brandos atestatą. Išėjęs iš kariuomenės dalinių, dirbo Vidaus Reikalų valdybos saugumo departamente iki 1940 m. Rusams okupavus Lietuvą, velionis buvo atleistas. O Lietuvą užėmus vokiečiams, buvo pašauktas į saugumo tarnybą ir išbuvo iki 1944 m., t. y., iki pasitraukimo iš Lietuvos. 1945 m. velionis buvo apsigyvenęs Berlyne, kurį bombarduojant žuvo visa jo manta ir pats vos išliko gyvas.

Pasibaigus karui, Jonukaitis iš Berlyno persikėlė į Landshutą, vėliau į Rotenbergą. Čia gyvendamas ir būdamas stovyklos vadovu, važinėdavo studijoms į Tuebingeno universitetą. Prasidėjus tremtinių emigracijai, studijas nutraukė ir išvyko į JAV. Pradžioje apsigyveno Lawrence, iš kur vėliau persikėlė į Čikagą.

Velionis ir čia rankų sudėjęs nesėdėjo, bet tuojau įsijungė į organizacinį ir kultūrinį gyvenimą. Priklausė patrijotinėms ir profesinėms organizacijoms: tautinei sąjungai, bendruomenei, Balfui ir klubui Krivulė. Rėmė, pagal savo išgales, vadavimo institucijas ir sielojosi dėl Lietuvos išlaisvinimo.

Sunkiai dirbant, "šapa" pakirto sveikatą, gavo nepagydomą vėžį, nuo kurio ir mirė.

Jo palaikai buvo pašarvoti Mažeikos ir Evans koplyčioje, iš kurios vasario 13 d. buvo gražaus būrio draugų, organizacijų atstovų ir giminių atlydėtas į Marijos Gimimo bažnyčią. Iš čia, po iškilmingų pamaldų, buvo nulydėtas į šv. Kazimiero kapines ir ten palaidotas.

Velionis paliko čikagoje liūdinčią žmoną Haliną, posūnį M. Gailių ir įsigytą namuką, papuoštą gėlėmis, kurias jis taip mėgo auginti.

Pov. Dirkis

A. a. ltn. Stasys Petkus

Kai miršta žmogus, vos pradėjęs reikštis visuomenėje savo gabumais, yra didelis nuostolis ne tik šeimai, bet ir tautai.

Štai vasario 2 d. su šiuo pasauliu persiskyrė dar pačiame savo pajėgume a. a. ltn. St. Petkus. Jo nuėjimas į amžinastį yra apgailėtinas, nes jis nusinešė į kapus savo turėtus menininko - vaidilos gabumus.

Velionis S. Petkus buvo gimęs 1918 m. Vaitinėnų km., šilalės valsč., Tauragės apskr. Augo, brendo ir mokslus ėjo savo gimtojo kaimo pradžios mokykloje, švėkšnos gimnazijoje, Tauragės mokytojų seminarijoje ir Kauno Karo mokykloje. Civiliniame gyvenime velionis buvo pasirinkęs mokytojo profesiją, kurioje išbuvo iki Lietuvos tragedijos. Pasitraukęs į Vakarus ir apsistojęs Bavarijoje — Hanau tremtinių stovykloje, kur įsikūrė meno ansamblis, jis vienas iš pirmųjų įsijungė į aktyvų darbą. Šiame ansamblyje velionis pradėjo reikštis su ypatingais menininko - vaidilos gabumais. Išemigravęs į J. A. V. ir apsigyvenęs Čikagoje, su kolektyvu nesiskyrė, bet aukojo savo jėgas ir dirbo "Atžalyne" keletą metų pirmuose dramų vaidmenyse. Vaidyboje velionis Petkus kas kart darėsi pažangesnis ir tvirtesnis. Tačiau velionis, eilinis metalo fabriko darbininkas, nenujautė, kad į jo gyvenimo dramą ateina klastinga liga, kuri po kelių kančios metų amžinai uždengs aktoriaus Stasio gyvenimo sceną.

Su dideliu širdies skausmu atsisveikinę, vasario 6 d. palydėjome a. a. ltn. Stasį Petkų į amžiną poilsio vietą — šv. Kazimiero kapines — ir supylėme naują kapą.

Pov. Dirkis

Kaina
2 u —

Mielas KARY!

Nors tu kartą į mėnesį mane aplankai. Tai didžiausia laimė bei dovana. Lyg monotonišką žiemą, staiga, pasirodą saulės spinduliai, nuskaidriną pesimistišką sielą, priduodantys dvasinio peno, bei optimizmo.

Man būnant 1948 - 50 m. Afrikoje ir Indokinijoje, t. y., ar kovoj ar audroj, tu, mielas KARY, — ištikimiausias draugas, — aplankydavai mane be pasididžiavimo, sąžiningai. Žiūrint į buv. Lietuvos karių uniformą, net pavydėti tenka ir apgailestauti, kad, deja, neteko man jos vilkėti (o tik svetimą ... prancūzų, vok. etc.). Bet dar tikiu tvirtai, jog užsidėsiu ir lietuviškąją! Drąsiai, be baimės ir abejonės, su šypsena dar žygiuosim laisvinti tėvynės Lietuvos!

Ačiū, brangus KARY!

Sekmės Tau, gyvuok ir kovok!

B. Vrublevičius

Toronto - Kanada 1965

B. Vrublevičius — buvęs Svet. Legiono serž. ir KARIO bendradarbis. **Red.**

Gerb. Redaktoriau,

Š. m. "KARYJE" nr. 2 korespondencijoje iš Chicagos "Chicagos Ramovėnai", kas liečia naujai išrinktą Chicagos skyriaus valdybą, yra išrinktas Adolfas Maslauskas, o ne Antanas, kaip per klaidą korespondento parašyta.

Reiškiu pagarbą,

Jūsų

A. J. Maslauskas

— — —

Vincentas Liulevičius rašo pasaulio lietuvių istoriją, kurioj nagrinėja lietuvių emigracijos priežastis, kiekvieno krašto (kuriame gyvena lietuviai) lietuvių įsikūrimo sąlygas, religinę bei kultūrinę veiklą, pagalbą Lietuvai ir kt. Darbas jau įpusėtas.

Minėtam veikalui medžiagos rinkimas yra sunkus ir negreitas, nes beveik nėra studijų ar monografijų. Beveik kiekvieną faktą reikia studijuoti. Kurie norėtų tą darbą palengvinti, prašomi jam paskolinti istorinių leidinių bei istorinės vertės turinčių fotografijų.

Medžiagą siųsti Pasaulio Lietuvių Archyvo adresu: 5620 So. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636, U.S.A. Lydraštyje siuntėjai prašomi nurodyti, ar siunčiami spaudiniai ir fotografijos turi būti grąžinti, ar padovanojami Pasaulio Lietuvių Archyvui, kuriame ir kiti panaudos mokslo studijoms.

LIETUVIŲ VETERANŲ S-GOS "RAMOVĖS"

Clevelando skyriaus valdybos vykdyto aukų rinkimo vajaus metu Lietuvos Laisvės Kovų Invalidams paremti aukojo:

Po 20 dol.: L. B. Clevenaldo II Apylinkė.

Po 11 dol.: Jonas Balbatas.

Po 10 dol.: Clevelando vyrų oktetas, L. B. Clevelando I Apylinkė, dr. Antanas Miliauskas, dr. Jonas Skrinska ir X

Po 7 dol.: Anicetas Balys.

Po 5 dol.: Better Lawns and Gardens Co., P. Cigas, dr. D. Degėsys, Ir. A. Jonaičiai, Juškėnas, Vl. Knistautas, Ant. Mikoliūnas, Alf. Mikulskis, dr. Alg. Nasvytis, B. Paulionis, Z. Peckus, J. Vaičaitis, dr. Vaitėnas.

Po 4 dol.: J. Kaklauskas, dr. Pautienis P. Tamulionis.

Po 3 dol.: M. Balys, J. Citulis, F. Eidimtas, Vyt. Jokūbaitis, Ant. Jonaitis, Juozas Krygeris, P. Lelys, F. Navickas, dr. V. Ramanauskas, Stankaitienė, P. E. Stempužis, J. Stravinskas, V. Šenbergas, K. Tallat-Kelpša, R. Volodka.

Po 2.25 dol.: Zen. Dučmanas.

Po 2 dol.: Inž. J. Augustinavičius, A. Beržinskas, Vl. Blinstrubas, A. Butkus, A. Juodelis, E. Karnėnas, P. Mikšys, Ig. Stankevičius, E. Steponavičius, Ant. Tamulis, P. Vyšniauskas, G. Žebertavičius, K. Palubinskas

Po 1,25 dol.: Jonas Titas.

Po 1 dol.: P. Balčiūnas, A. Bartkus, Vyt. Biliūnas, A. Bujokas, V. Bacevičius, J. Cijunskas, V. Čyvas, M. Barniškaitė, P. Dabrila, J. Dabrovolskis, J. Daugėla, St. Halaburda, S. Ignatavičius, J. Inčiūra, J. Jankus, B. Jurgutavičius, J. Garla, K. Gaižutis, I. Gatautis, Vl. Gelažius, Pr. Grigonis, Kaminskienė, Pr. Karalis, K. S. Karpius, Alb. Karsokas, V. Kasakaitis, A. Kavaliūnas, J. Kazėnas, J. Kizovičius, A. Kižys, S. Laniauskas, L. Leknickas, Lozoraitis, A. Lūža, J. Mackus, I. Mačys, K. Maciulevičius, P. Mainelis, J. Malskis, Pr. Marcinkevičius, Vyt. Mazoliauskas, J. Mikonis, V. Minkūnas, I Muliolis, V. Nagevičienė, P. Naurušas, J. Narušas, V. Neimanas, St. Pabrinkis, Petraičiai, A. Penkauskas, J. Pikturna, Ant. Plečkaitis, V. Pliodzinskas, A. Puškoriūtė, P. Petraitis, A. Rukšėnas, Z. Sabataitis, L. Sagys, K. Sejonas, P. Skardys, J. Smetona, M. Smelstorius, Ing. Stasaitė, J. Staniškis, Alg. Steponavičius, Vyt. Sniečkus, H. Stasas, J. Skavičius, Vyt. Stuogis, J. Šarkauskas, J. Šlapelis, A. Styra, V. Taraška, A. Spirikaitis, M. Tamulis, V. Tamulis, K. Titas, P. Vaiginis, Ed. Varekojis, Ig. Verbyla, P. Vencius, J. Virbalis, J. Žemaitis, Židonis, R. Zorska ir X

Aukas rinko ramovėnai. Visiems aukotojams ir rinkėjams nuoširdus ačiū. Aukos pasiųstos Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijai.

Valdyba

— — —

Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso Komitetas, susirinkęs pirmojo posėdžio 1965 kovo 27 dieną Jaunimo Centre, Chicagoje, JAV, apsvarstęs 1966 Jaunimo Metų prasmę ir Kongreso tikslus bei uždavinius, pradėdamas savo darbą, kreipiasi:

į laisvojo pasaulio lietuvių jaunimą, kviesdamas jį savo jaunatvės idealizmu bei entuziazmu tiesti kelius tarpusavio bendravimui bei bendradarbiavimui plėsti, išeivijos lietuvių tautinei gyvybei ugdyti ir Lietuvos laisvės kovai laimėti,

į laisvojo pasaulio lietuvių bendruomenes, organizacijas, spaudą ir radijo valandėles, prašydamas jaunimui dėmesio, jo siekimų supratimo ir visokeriopos paramos.

Posėdžio dalyviai:

Komiteto Prezidiumas: pirmininkas A. Zaparackas (Lietuvių Studentų Sąjungos JAV pirm., PLB atstovas), vicepirmininkai G. Gedvila (Santaros -Šviesos Fed. atstovas), V. Kleiza (JAV LB Centro Valdybos narys, PLB atstovas), G. Musteikytė (LSS Skaučių Seserijos atstovė), R. Staniūnas (LST Korp! Neo-Lithuania atstovas).

Nariai; V. Kamantas (PLB atstovas), R. Kviklytė (Lietuvių Studentų Sąjungos JAV atstovė), G. Rinkūnaitė (PLB ir Kanados LB atstovė), K. Sabaliauskaitė (Š. Amerikos Liet. Fizinio Auklėjimo ir Sporto Sąjungos atstovė), V. Šaulys (Stud. Ateitininkų Sąjungos atstovas), A. Šileika (Toronto Liet. Studentų atstovas), kun. K. Trimakas, S.J. (PLB atstovas), V. Vijeikis (LSS Skautų Brolijos atstovas), E. Vilkas (LSS Akademinio Skautų Sąjūdžio atstovas).

Svečiai; St. Barzdukas (PLB Valdybos vykd. vicepirm), B. Nainys (JAV LB Chicagos apg. pirm).

Chicaga, 1965 kovo 27 d.

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717 - 424 - 1920.

DŽIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais . . .

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. . . . . **Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiavimams**

KŪRĖJAI - SAVANORIAI KREIPIASI Į VISUOMENĘ

1965.III.11, Detroit, Mich.

I.

L.K.K.-S. Sąjungos Detroito skyriaus nariai, per savo narių visuotinąjį susirinkimą š. m. vasario mėn. 21 d., 1965-66 metams išsirinko naują valdybą: k.-s. L. Pesecką — pirmininku, J. Mitkų — sekretorium ir K. Mykolaitį — kasininku.

Į revizijos komisiją: k.-s. K. Daugvydą ir Br. Tatarūną.

II

Š. m. kovo mėn. 3 d. 9:30 val. miesto ligoninėje, atsiskyrė su šiuo pasauliu 69 metų amžiaus Lietuvos kariuomenės kūr.-savanoris, Vyties kryžiaus kavalierius, viršila Antanas Meškuitis. Buvo pašarvotas V. Baužos koplyčioje, iš kurios kovo 5 d. rytą, palydėtas į šv. Antano bažnyčią, o iš čia nuvežtas į Brooks kapus ir palaidotas.

Velionis paliko savo 3 jaunamečius našlaičius ir $305.00 laidojimai įstaigai skolos.

Detroito skyriaus kūr. - savanorių valdyba, nenorėdama velionies kūną atiduoti miesto klinikoms mokslo reikalams, pinigų savo kasoje neturėdama, bet pasitikėdama visų esamų Detroite lietuvių organizacijų, Lietuvos kariuomenės buvusių karių, šaulių, o taipgi ir atskirų pavienių geros valios žmonių dosnumu, pasižadėjo p. V. Baužai tą skolą, surinkus, grąžinti.

Todėl Detroito skyriaus kūr.-savanorių valdyba prašo visų išvardintų Lietuvos kariuomenės k.-savanorio ir Vyties kryžiaus kavalieriaus viršilos A. Meškuičio laidojimo išlaidoms *aukos.*

Aukas galima įteikti "Neringos" krautuvėje p. V. Paužai, "Gaivos" — p. J. Petrulioniui, o taipogi k.-s. valdybos nariams: L. Peseckui, 5705 Livernois, apt. 11, telef. Nr. 898-84413; J. Mitkui, 8251 Cloverlawn, tel. WE 4-9612 ir K. Mykolaičiui, 12310 Tuller, tel. WE 3-8067.

Aukų apyskaita bus paskelbta spaudoje.

Valdyba

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.